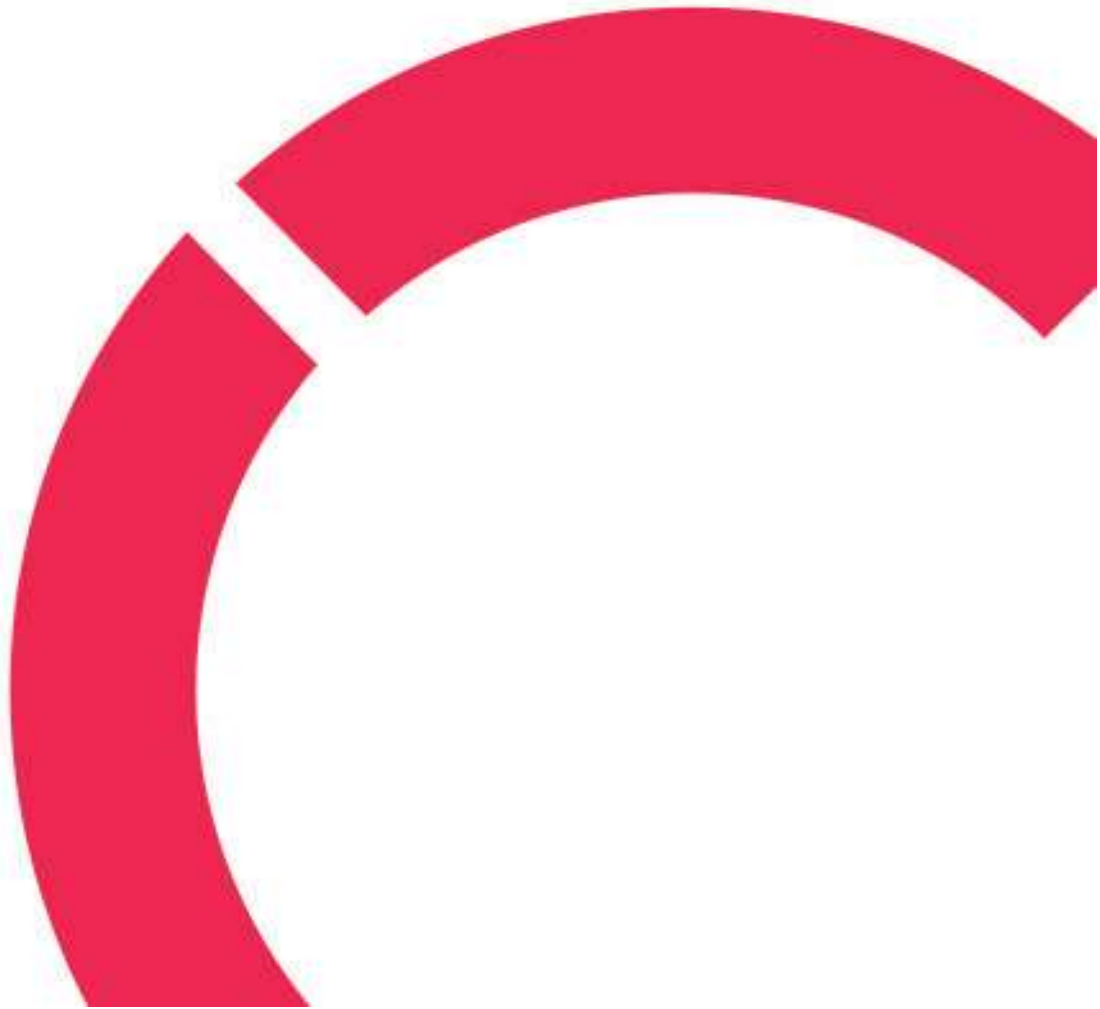

Natalia Salo

**COVID-PANDEMIASTA JOHTUVIEN ELINKEINOTUKIEN VAIKUT-
TAVUUS MIKRO- JA PK-YRITYKSISSÄ**

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Tradenomi koulutus
Joulukuu 2023**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Joulukuu 2023	Tekijä/tekijät Natalia Salo
Koulutus Tradenomi	☒ AMK ☐ YAMK	
Työn nimi Covid-pandemiasta johtuvien elinkeinotukien vaikuttavuus mikro- ja pk-yrityksissä		
Työn ohjaaja Paula Tornikoski		Sivumäärä 40
Työelämäohjaaja		
<p>Covid-19-pandemia aiheutti nykyaikaisen taloushistorian poikkeuksellisimman kriisin, joka vaikutti elinkeinoelämään eri tavalla, kuin pankki- ja rahoituskriisit. Samaan aikaan pyrittiin ensisijaisesti varmistamaan erikoisterveydenhoidon toimintakyky ja suojelemaan riskiryhmiä. Tällöin turvauduttiin valtion ylimmän johdon toimesta myös mikro- ja pienyrittäjien perustustaillisiin oikeuksiin, kuten elinkeinovapauteen.</p> <p>Useat yritykset kriisistä huolimatta selviytyivät voittajina. Vahinkoja, joita sulkutoimet ovat aiheuttaneet, pyrittiin korvaamaan tukitoimin. Tukitoimin rakenteet tosin oli muodostettu tavanomaisiin ja yksittäisiin tukitarpeisiin eikä sodan kaltaisiin olosuhteisiin, joihin jouduttiin valmiuslakia aktivoitaessa. Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin erityisesti mikro- ja pienyrittäjiä yhden TE-keskuksen alueella subjektiivisten tekijöiden minimoimiseksi ja niihin kohdistuneiden koronatuken onnistuneisuutta sekä tarvetta.</p> <p>Tutkimus osoitti, että yrityksillä on ollut hyvin erilaisia valmiuksia kohdata ulkoisia systeemishokkeja. Menestyneimmin selviytyivät ne yritykset, joilla oli takana taloudellisesti vahvoja vuosia ja oma tase pystyi toimimaan puskurina. Päätöksentekojärjestelmästä ja luoduista säännöistä johtuen vahvimpia yrityksiä ei tuettu, eivätkä ne myöskään itse kokeneet tukea tarpeelliseksi. Toisaalta joukossa oli yrityksiä, jotka olisivat tarvinneet tukea suhteellisen heikon taseen ja näkymien vuoksi, mutta tukien painopiste ei kohdistunut niihin, vaan elinvoimaisiksi katsottuihin tilapäisesti ongelmiin joutuneihin yrityksiin.</p> <p>Tutkimuksen tulokset voidaan toisaalta pitää osoituksena siitä, että jo olemassa olleet tukimuodot ovat onnistuneet ja niitä oli hyödynnetty. Toisaalta siitä, että pandemian kaltaisiin uhkiin ei ole lainsäädännöllisesti eikä toisaalta myöskään yritystasolla riittävästi varauduttu. Lähes kaikille uusi tilanne tuli yllättäen ja kertakaikkisena viranomais määräyksin toteutettuna pysähdyksenä. Tutkielma tuo esille näkökohtia, joihin olisi pitänyt varautua jo lainsäädäntöä luotaessa. Tutkielma tuo esille myös tarpeen pyrkiä vahvistamaan yritysten omia resursseja kohdata erilaisia ulkoisia kriisejä.</p>		

Asiasanat Covid-19-pandemia, koronatuken, mikroyritykset, pankki- ja rahoituskriisi, pienyritykset
--

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date December 2023	Author Natalia Salo
Degree programme Business management		
Name of thesis Effects of business subsidies due to the covid pandemic in micro and small enterprises		
Centria supervisor Paula Tornikoski		Pages 40
Instructor representing commissioning institution or company		
<p>The Covid-19 pandemic caused the most exceptional crisis in modern economic history, which, unlike the banking and financial crises, affected business life in a different way, while the primary aim was to ensure the operational capability of specialized healthcare while protecting risk groups. In this case, the state's top management also relied on the constitutional rights of micro and small entrepreneurs, such as freedom of business.</p> <p>Despite the crisis, several companies survived as winners, and on the other hand, efforts were made to compensate for the damage caused by the closures with support measures, the structures of which were, however, formed for ordinary and individual support needs and not for the war-like conditions that had to be faced when the Preparedness Act was activated. In this thesis, micro and small entrepreneurs were examined in particular in the area of one TE center in order to minimize subjective factors and the success and need of the corona subsidies aimed at them.</p> <p>The study showed that companies had very different capacities to face external systemic shocks. The companies that survived the most successfully were those that had financially strong years behind them and their own balance sheet could act as a buffer. Due to the decision-making system and the rules created, the strongest companies were not supported, nor did they themselves feel that support was necessary. On the other hand, there were companies that would have needed support due to their weak balance sheet and prospects, but the focus of the support was not on them, but on companies that were considered to be viable and had experienced temporary problems.</p> <p>On the one hand, the results of the study can be seen as proof of the successful and creative utilization of the forms of support that already existed, but on the other hand, that threats such as the pandemic have not been sufficiently prepared for, either legislatively or at the company level. For almost everyone, the new situation came unexpectedly and as a one-time stop implemented by official regulations. The thesis brings out aspects that should have been prepared for already when creating legislation, and on the other hand, the need to strive to strengthen companies' own resources to face various external crises.</p>		

Key words

Covid-19 pandemic, banking and financial crisis, micro businesses, small businesses, corona time subsidies

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 COVID-19 JA KORONATOIMET SUOMESSA	5
2.1 Yritysten koronarajoitukset	7
2.2 Yritysten koronatuet	9
3 YRITYSTAPAUKSET	14
3.1 Ab Huli Oy	14
3.2 Moredo Partner Tmi	16
3.3 Suomen Tanssipuoti Oy	17
3.4 Kotipalvelu Sinikuu Oy	19
3.5 Turun Seutusanomat	20
3.6 Oy Diabet Ab (Suomen Diabeteskauppa)	21
3.7 Prafit Oy	22
3.8 Gummi ja Gylmä	23
3.9 Sivustamo Oy	24
3.10 T. Nieminen Oy (Painola)	25
3.11 Erityispoiminnat	26
4 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	32
4.1. Yleistä	32
4.2. Yhteenveto tarkastelluista yrityksistä	32
4.3. Yhteenveto toimialoittain	35
4.4. Toimenpide-ehdotukset ja jatkokysymykset	38
LÄHTEET	41
KUVIOT	
KUVIO 1. Kokonaiskuva koronakriisin aiheuttamasta taantumasta.	2
KUVIO 2. Työ- ja elinkeinoministeriön koronarahoitus ja rahojen käyttö	11
KUVIO 3. Matkailuklusteri	35
KUVIO 4. Kaupan ala	36
KUVIO 5. Palvelusektori	37
TAULUKOT	
TAULUKKO 1. Työ- ja elinkeinoministeriön yhteenveto korona-avustuksista vuonna 2020 ..	13
TAULUKKO 2. Yritystapaukset. Liikevaihdon muutokset ja koronatuet	33
TAULUKKO 3. Yritystapaukset. Liikevaihdon muutokset ja koronatuet	33
TAULUKKO 4. Yritystapaukset. Liikevaihdon muutokset ja koronatuet.	34
TAULUKKO 5. Yritystapaukset. Liikevaihdon muutokset ja koronatuet.	35

1 JOHDANTO

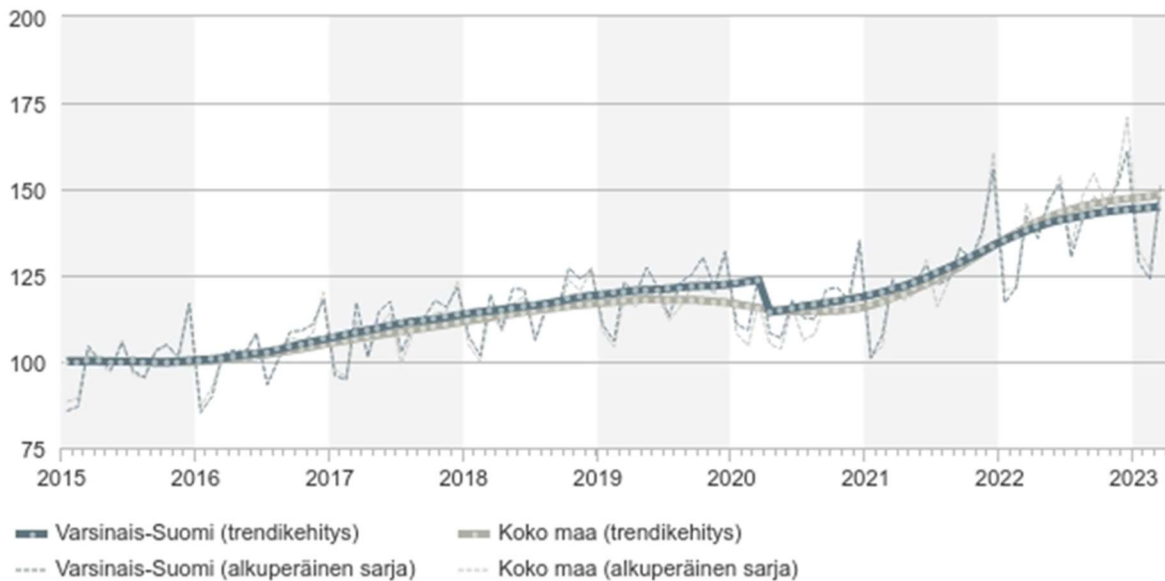
Opinnäytetyö käsittelee COVID-pandemiasta johtuvien elinkeinotukien vaikutusta mikro- ja pienyrityksissä. Pandemia on aiheuttanut merkittävää taloudellista epävarmuutta ja vaikeuksia monille yrityksille, ja monet valtiot ovat tarjonneet elinkeinotukia auttaakseen yrityksiä selviytymään pandemian aiheuttamasta taloudellisesta taakasta. Yritystuki on perusteltua ottaa käyttöön, mikäli sen arvioidaan parantavan yhteiskunnan hyvinvointia (Einiö, Maliranta & Toivanen 2013, 38), ja nopeasti laajentunut Covid-19-pandemia oli juuri sellainen tilanne.

Julkisen vallan puuttumisella markkinoiden toimintaan on oltava tavoitteista – eli tuottavuuden ja hyvinvoinnin kasvusta – lähtevät perustelut. Yritystukia tulee käyttää ainoastaan tilanteissa, jossa ko. tavoitteen saavuttamisen näkökulmasta tehokkaampaa keinoa tai toimenpidettä ei ole mahdollista käyttää. (Kutilainen, Nokso-Koivisto & Toivanen 2021, 12.)

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, miten nämä elinkeinotuet ovat vaikuttaneet suomalaisten mikroyritysten taloudelliseen tilanteeseen ja selviytymiseen pandemian aikana. Työssä on analysoitu, millaisia tukimuotoja yrityksille on tarjottu ja miten ne ovat vaikuttaneet yritysten kannattavuuteen, työntekijöiden määrään ja muihin taloudellisiin tekijöihin. Lisäksi on myös tarkasteltu, ovatko tietyt yritykset hyötynneet tuesta enemmän kuin toiset, ja ovatko tukimuodot olleet riittäviä pandemian aiheuttamien taloudellisten haasteiden ratkaisemiseksi.

Mikroyritykset ovat Suomessa pienimpiä yrityksiä, jotka työllistävät alle 10 henkilöä ja joiden vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 2 miljoonaa euroa. Suomessa on paljon mikroyrityksiä, ja ne ovat tärkeä osa maan taloutta. Mikroyritykset ovat usein perheyrityksiä tai yhden henkilön yrityksiä, ja ne toimivat useilla eri toimialoilla, kuten kaupan, rakentamisen, palveluiden, teollisuuden ja maatalouden aloilla.

Kaikkien yritysten liikevaihdon trendin kehitys (indeksi, 2015=100)

Lähde: Tilastokeskus

KUVIO 1. Kokonaiskuva koronakriisin aiheuttamasta taantumasta (Lounaistieto 2023)

Mikroyrityksillä on tärkeä rooli Suomen taloudessa, sillä ne luovat työpaikkoja ja edistävät talouskasvua. Ne ovat myös usein tärkeitä paikallisesti, sillä ne tarjoavat palveluita ja tuotteita alueellaan ja siten vaikuttavat alueen elinvoimaisuuteen.

Mikroyritysten toimintaan vaikuttavat monet tekijät, kuten lainsäädäntö, verotus ja taloudelliset olosuhteet. Suomessa on pyritty tukemaan mikroyritysten toimintaa erilaisilla tuilla, kuten starttirahalla, erilaisilla avustuksilla, koulutuksella ja neuvonnalla. Pandemian aikana tarjotut elinkeinotuet ovat myös auttaneet monia mikroyrityksiä selviytymään vaikeasta taloustilanteesta.

Opinnäytetyö sisältää lopuksi ehdotuksia siitä, miten elinkeinotukia voitaisiin parantaa tulevaisuudessa, jotta ne voisivat auttaa mikroyrityksiä paremmin selviytymään tulevista kriiseistä. Työssä on myös tarkasteltu, mitä muita toimenpiteitä yritykset voisivat toteuttaa pandemian aiheuttamien haasteiden voittamiseksi, kuten digitalisaation hyödyntämistä ja uusien liiketoimintamallien kehittämistä.

Yritystuen määrittely on kiistanalainen ja vaikea kysymys. Työ- ja elinkeinoministeriön yritystukia ja niiden vaikutuksia käsittelevässä virkamiesselvityksessä käytetään seuraavaa määrittelyä: ”Yritystukia ovat avustukset ja korkotuet sekä sellaiset lainat, takaukset, takuut, oman pääoman ehtoiset rahoitukset, verotuet ja muut järjestelyt, jotka sisältävät taloudellista tukea.” (Laukkanen & Maliranta 2019, 5.)

Yleensä taloustieteen suhtautuminen tukiin on epäilevä tai jopa kriittinen. Kriisitukea motivoidaan hieman eri perusteilla. Tällöin on kyse mahdollisesti lyhytaikaisen taantuman aiheuttamista tilapäisistä vaikeuksista periaatteessa elinkelpoisille yrityksille. Tuen tarkoituksena on pitää yritys hengissä taantuman yli. (Ilmakunnas 1994, 474.)

Elinkeinotukimuotoja on ollut monenlaisia, ja niitä on tarjottu eri tavoin eri maissa. Joitakin yleisiä elinkeinotukimuotoja ovat:

1. Palkkatuet: Joissakin maissa valtio on tarjonnut palkkatukia yrityksille, jotta ne voisivat säilyttää työntekijöitä ja välttyä irtisanomisilta.
2. Lainat ja takaukset: Monet valtiot ovat tarjonneet yrityksille lainoja ja takauksia, jotta ne voisivat selviytyä pandemian aiheuttamasta taloudellisesta taakasta.
3. Verohelpotukset: Jotkut maat ovat tarjonneet verohelpotuksia yrityksille, jotta ne voivat selviytyä pandemian aiheuttamista taloudellisista haasteista.
4. Vuokratuet: Joissakin maissa on tarjottu vuokratukia yrityksille, jotka ovat kärsineet pandemian vaikutuksista ja joutuneet vaikeuksiin vuokramaksujen kanssa.
5. Digitaaliset siirtymätuet: Joissakin maissa on tarjottu tukea yrityksille, jotka siirtyvät perinteisestä toiminnastaan digitaaliseen liiketoimintaan. (Pietarinen 2012, 22.)

Elinkeinotukimuodot vaihtelevat maittain ja niiden vaikutus yrityksiin voi olla erilainen eri tilanteissa. Pandemian kehittyessä tai muuttaessa muotoaan on myös mahdollista, että uusia elinkeinotukimuotoja tulee saataville. Valtio on tukenut yrityksiä rahoituksella koronakriisissä. Tavoitteena on, että yritykset pystyvät jatkamaan toimintaansa kriisin jälkeen. Tukien avulla on lisäksi pyritty vähentämään yritysten tarvetta lomauttaa henkilöstöään pandemian aikana. Yritysten liiketoimintaa tuettiin myös muun muassa joustavoittamalla lomautusaikaa määräaikaaisesti ja verojen maksulykkäyksillä. (Suomen Yrittäjät 2021, 41.)

Suomessa on tarjottu monia erilaisia elinkeino-tukimuotoja COVID-19-pandemian aikana auttaakseen yrityksiä selviytymään taloudellisista vaikeuksista. Joitakin näistä tukimuodoista ovat:

1. ELY-keskusten myöntämät avustukset: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) ovat myöntäneet avustuksia yrityksille, jotka ovat kärsineet pandemian vaikutuksista. Avustuksilla on pyritty tukemaan yritysten liiketoiminnan jatkumista ja työpaikkojen säilymistä.
2. Kustannustuki: Kustannustukea on myönnetty yrityksille, joiden liikevaihto on pudonnut merkittävästi pandemian vuoksi. Tuen tarkoituksena on auttaa yrityksiä selviytymään kiinteistä kustannuksista, kuten vuokrasta ja sähkö- ja vesimaksuista.
3. Palkkatuki: Palkkatukea on myönnetty yrityksille, jotka ovat kärsineet pandemian vaikutuksista ja ovat joutuneet vähentämään henkilökuntaansa. Tuen tarkoituksena on auttaa yrityksiä säilyttämään työpaikkoja ja tarjoamaan palkkatukea työntekijöille.
4. Lisäbudjetti yrityksille: Suomen hallitus on myöntänyt lisäbudjettia yrityksille, jotka ovat kärsineet pandemian vaikutuksista. Budjettiin sisältyy muun muassa suoria tukia ja lainatakauksia.
5. ALV-vähennyksen helpotukset: Suomen hallitus on myöntänyt yrityksille helpotuksia ALV-vähennyksiin. Helpotukset ovat auttaneet yrityksiä vähentämään kustannuksiaan ja parantamaan maksuvalmiuttaan. (Kutilainen ym. 2021, 24.)

Näiden lisäksi Suomessa on tarjolla muitakin tukimuotoja, kuten startup-tukia ja maaseutuyrityksille myönnettävää tukea. On kuitenkin tärkeää huomata, että tukimuodot voivat muuttua pandemian edetessä ja että tarkempi ja ajantasainen tieto tukimuodoista löytyy esimerkiksi ELY-keskusten verkkosivuilta.

Opinnäytetyö sisältää pääosin kirjallisuuteen ja muuhun kirjalliseen aineistoon perustuvia kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä, kuten kirjattuja haastatteluja tai case-tutkimuksia. Opinnäytetyössä käytetyt tiedot ja tarkastelu on ajallisesti rajattu vuoteen 2021.

2 COVID-19 JA KORONATOIMET SUOMESSA

Covid-19-pandemia on vaikuttanut Suomeen samalla tavalla kuin muihinkin maihin. Ensimmäiset COVID-19-tapaukset todettiin Suomessa tammikuussa 2020, ja pandemian leviäminen maassa on jatkunut siitä lähtien. Koronapandemian iskiessä Eurooppaan ja Suomeen maaliskuussa 2020 tilanne oli kaikille toimijoille uusi. Poikkeuksellisen laajaa epävarmuutta oli niin tautiin, kriisin keston, julkisen vallan toimiin, yritysten kuin kuluttajienkin käyttäytymiseen liittyvissä kysymyksissä. (Kutilainen ym. 2021, 15.)

Covid-19-pandemian eteneminen Suomessa on ollut aaltomaista, ja tapausten määrä on vaihdellut aaltojen välillä. Ensimmäinen aalto kesti maaliskuusta kesään 2020, ja sen jälkeen tapausten määrä putosi alhaiselle tasolle. Toisen aallon tartuntamäärät alkoivat kasvaa syksyllä 2020 ja jatkuivat talvella 2021. Kolmas aalto alkoi keväällä 2021, mutta sen vaikutukset jäivät aiempia aaltoja lievemmiksi. Sen jälkeen tartuntamäärät ovat olleet vaihtelevia, ja maassa on jatkuvasti voimassa rajoituksia ja suosituksia tartuntamäärien hillitsemiseksi.

Suomi on onnistunut suhteellisen hyvin COVID-19:n leviämisen hillitsemisessä verrattuna moniin muihin maihin. Hallitus on käyttänyt laajasti rajoituksia ja suosituksia tartuntamäärien hillitsemiseksi. Suomi on myös onnistunut rokotekattavuudessaan ja rokotekampanjassaan, joka on auttanut hidastamaan viruksen leviämistä.

Alla on joitain yleisiä rajoituksia, jotka olivat voimassa huhtikuussa 2021:

1. Kokoontumisrajoitukset: Julkiset kokoontumiset sisätiloissa ovat rajoitettuja enintään 10 henkilöön ja ulkotiloissa enintään 50 henkilöön.
2. Ravintolarajoitukset: Ravintolat voivat olla auki, mutta vain rajoitetulla kapasiteetilla, ja ne voivat myydä alkoholia vain klo 7-24 välisenä aikana. Anniskeluravintolat voivat olla auki klo 7-1 välisenä aikana, mutta niissä on myös kapasiteettirajoituksia.
3. Etätyösuositus: Suositellaan etätyötä aina kun se on mahdollista.
4. Kasvomaskisuositus: Kasvomaskien käyttö on suositeltua julkisissa sisätiloissa ja tilanteissa, joissa lähikontakteja ei voida välttää.

5. Matkustusrajoitukset: Suomi sallii rajoitetun määrän maahantulijoita maasta riippuen, ja kaikilta maahan saapuvilta vaaditaan negatiivinen COVID-19-testitulokset tai todistus sairastetusta COVID-19-taudista. (Suomen Yrittäjät ym. 2021)

Lisäksi Suomen hallitus otti käyttöön valmiuslain COVID-19-pandemian torjumiseksi keväällä 2020. Valmiuslaki antaa hallitukselle laajemmat toimivaltuudet toimia poikkeusoloissa ja rajoittaa kansalaisten perusoikeuksia.

Valmiuslaki mahdollisti muun muassa seuraavat toimet:

1. Liikkumisrajoitukset: Hallitus voi asettaa liikkumisrajoituksia alueille, joilla on korkea COVID-19-tartuntamäärä.
2. Kokoon-tumisrajoitukset: Hallitus voi rajoittaa kokoontumisia ja sulkea esimerkiksi koulut ja ravintolat.
3. Terveystenhuollon resurssien kohdentaminen: Hallitus voi ohjata terveydenhuollon resursseja alueille, joilla on korkea tartuntamäärä.
4. Henkilöstöresurssien kohdentaminen: Hallitus voi ohjata henkilöstöresursseja ja ottaa käyttöön lisävoimia terveydenhuollon tarpeisiin.

Valmiuslain käyttöönotto on vakava toimenpide, ja sen käyttö edellyttää tarkkaa harkintaa ja laajaa poliittista keskustelua. Hallituksen on myös raportoitava valmiuslain käytöstä eduskunnalle säännöllisesti. Valmiuslaki antoi hallitukselle laajemmat toimivaltuudet poikkeusoloissa, mutta sen käyttö on aina perusteltava perustuslain ja ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Covid-19-pandemian alkuvaiheessa keväällä 2020 Suomen hallitus määräsi Uudenmaan maakunnan eristettäväksi muusta Suomesta korkean tartuntamäärän vuoksi. Uudenmaan eristäminen alkoi 28. maaliskuuta 2020 ja kesti huhtikuun loppuun saakka.

Uudenmaan eristäminen tarkoitti sitä, että Uudenmaan maakunnasta ei ollut lupa matkustaa muihin Suomen maakuntiin eikä päinvastoin. Eristämisellä pyrittiin hidastamaan COVID-19 viruksen leviämistä maakunnan ulkopuolelle ja estämään sen leviäminen muualle Suomeen. Uudenmaan eristäminen oli yksi valmiuslain käyttöönoton toimenpiteistä Covid-19-pande-

mian torjumiseksi Suomessa. Eristämisellä oli merkittäviä vaikutuksia Uudenmaan asukkaiden arkeen ja liikkumiseen, mutta se todennäköisesti auttoi hidastamaan viruksen leviämistä maakunnan ulkopuolelle.

On tärkeää huomata, että Uudenmaan eristäminen oli poikkeuksellinen toimenpide, ja sen käyttöönotto edellytti valtioneuvoston laajaa harkintaa ja päätöksentekoa. Sitä ei ole käytetty uudelleen pandemian jatkuessa, mutta rajoituksia ja suosituksia on edelleen voimassa pandemian hallitsemiseksi.

2.1 Yritysten koronarajoitukset

Covid-19-pandemian aikana Suomen hallitus on asettanut useita rajoituksia ja suosituksia, joiden tarkoituksena on estää virusinfektion leviäminen. Nämä rajoitukset ovat vaikuttaneet merkittävästi yritysten toimintaan ja talouteen yleisesti. Talouspolitiikan ensimmäinen tehtävä on vähentää niitä välittömiä haittoja, joita rajoitustoimista ja pelosta aiheutuu ennen kaikkea yrityssektorin toimintakyvylle (Vihriälä, Holmström, Korkman & Uusitalo 2020, 4).

Yritysten koronarajoitukset Suomessa ovat vaihdelleet pandemian aikana, ja niiden tarkoituksena on ollut vähentää tartuntariskiä ja suojella ihmisten terveyttä. Kriisin talousvaikutukset kumpuavat yhtäältä niistä rajoituksista, joita kaikkialla maailmassa on asetettu ihmisten kanssakäymiselle ja taloudelliselle toimeliaisuudelle eli kokoontumiskielloista, matkustuskielloista, kulttuuri-, urheilu- ym. tapahtumien kieltämisestä, koulujen, ravintoloiden ja monissa maissa kauppojen sulkemisesta, jopa ulkonaliikkumiskielloista. Usein myös suositukset toimivat kieltojen tavoin. Lisäksi rajoituksista riippumatta ihmiset pelkäävät tartuntoja ja välttävät tämän vuoksi palveluiden käyttöä tavalla, joka pienentää yksityistä kulutusta ja syventää kriisiä. (Vihriälä ym. 2020, 8.)

Alkuvuodesta 2021 voimassa olevat rajoitukset sisälsivät muun muassa ravintoloiden sulkeamisen, urheilutapahtumien ja kulttuuritilaisuuksien rajoituksia sekä matkustusrajoituksia. Nämä rajoitukset ovat aiheuttaneet monille yrityksille merkittäviä haasteita ja taloudellisia menetyksiä.

Suomessa mikroyritysten (alle 10 henkilöä työllistävät yritykset) koronarajoitukset ovat samat kuin muidenkin yritysten. Hallitus on antanut useita asetuksia ja suosituksia koronapandemian leviämisen estämiseksi, ja yritysten tulee noudattaa niitä.

Suosituksia olivat esimerkiksi:

1. Etätyösuosituksen noudattaminen: Suositeltiin, että mahdollisuuksien mukaan työntekijät tekevät etätöitä.
2. Kasvomaskien käyttösuositus: Suositeltiin kasvomaskien käyttöä tilanteissa, joissa turvavälien pitäminen oli hankalaa, kuten julkisissa kulkuneuvoissa.
3. Yleisötilaisuuksien ja yleisten kokousten rajoitukset: Yleisötilaisuuksien ja yleisten kokousten osallistujamäärää oli rajoitettu. Tarkemmat rajoitukset vaihtelivat alueittain ja olivat voimassa pandemiatilanteen mukaan.
4. Hygieniasuositukset: Suositeltiin hyvää käsi- ja yskimishygieniaa sekä tilojen säännöllistä puhdistamista.

Lisäksi hallitus antoi useita asetuksia, joilla pyrittiin estämään pandemian leviämistä. Asetukset vaihtelivat alueittain ja pandemiatilanteen mukaan, mutta esimerkkejä asetuksista olivat ravintoloiden sulkeminen, yökerhojen ja baarien aukioloaikojen rajoittaminen, ja kokoontumisrajoitukset.

Rajoitukset vaikuttivat siihen, että yritykset ovat pienentäneet kulujaan vähentämällä ostoja, lomauttamalla henkilökuntaa ja neuvottelemalla alennuksia muihin kuluihin kuten toimitilavuokriin (Vihriälä ym. 2020, 37). Suomessa lomautusmenettelyä kevennettiin pandemian aikana siten, että yritykset pystyivät lomauttamaan henkilöstöään ilman yhteistoimintamenettelyä (Koski, Kässi, Ropponen & Karppinen 2022, 11). Osa kustannuksista on kuitenkin vaikeasti sopeutettavissa. Teollisuussijoituksen kyselyssä 65 prosenttia pk-yrityksistä ilmoitti voidensa vähentää kulujaan korkeintaan 20 prosenttia. Voimakkaasti pienentynyt liikevaihto ja vain osittain liikevaihdon muutokseen sopeutunut kulurakenne on kääntänyt kassavirran negatiiviseksi. Tästä aiheutuu ongelmia sekä maksuvalmiuden että oman pääoman riittävyys- ja kannattavuuden kannalta. (Vihriälä ym. 2020, 37.)

Rajoitustoimien vastapainona myös julkisen vallan tukitoimet ovat olleet poikkeuksellisen suuria. Yrityksille suunnattujen tukien merkitystä kuvaa koko talouden tasolla se, että konkurssien määrä jopa laski kriisivuonna 2020. (Ilmakunnas, Stenbacka, Martikainen, Puhakka, Salonen & Reinikainen 2021, 10.)

2.2 Yritysten koronatuuet

Suomen hallitus on ottanut käyttöön useita taloudellisia tukitoimia auttaakseen yrityksiä selviytymään Covid-19-pandemian aiheuttamista haasteista. Tehtävä on osoittautunut vaativaksi erityisesti siitä syystä, että kriisi on luonteeltaan hyvin poikkeuksellinen ja sen kehitys on mitä suurimmassa määrin epäselvä (Vihriälä ym. 2020, 7.) Yrityksille on myös ollut tarjolla sekä suoria että välillisiä tukia väliaikaisten kannattavuus- ja maksuvaikeusongelmien helpottamiseksi (Mäki-Fränti 2021, 2).

Suoraa tukea on myönnetty toistaiseksi lähinnä Business Finlandin, ELY-keskusten ja kuntien kautta. Lisäksi Teollisuussijoitus on käynnistänyt pääomasijoitusohjelman ja valtio on ilmoittanut pääomittavansa pääosin omistamaansa Finnairia. Ravintoloille on päätetty omasta tukiohjelmasta. (Vihriälä ym. 2020, 9.) Näitä tukitoimia ovat muun muassa:

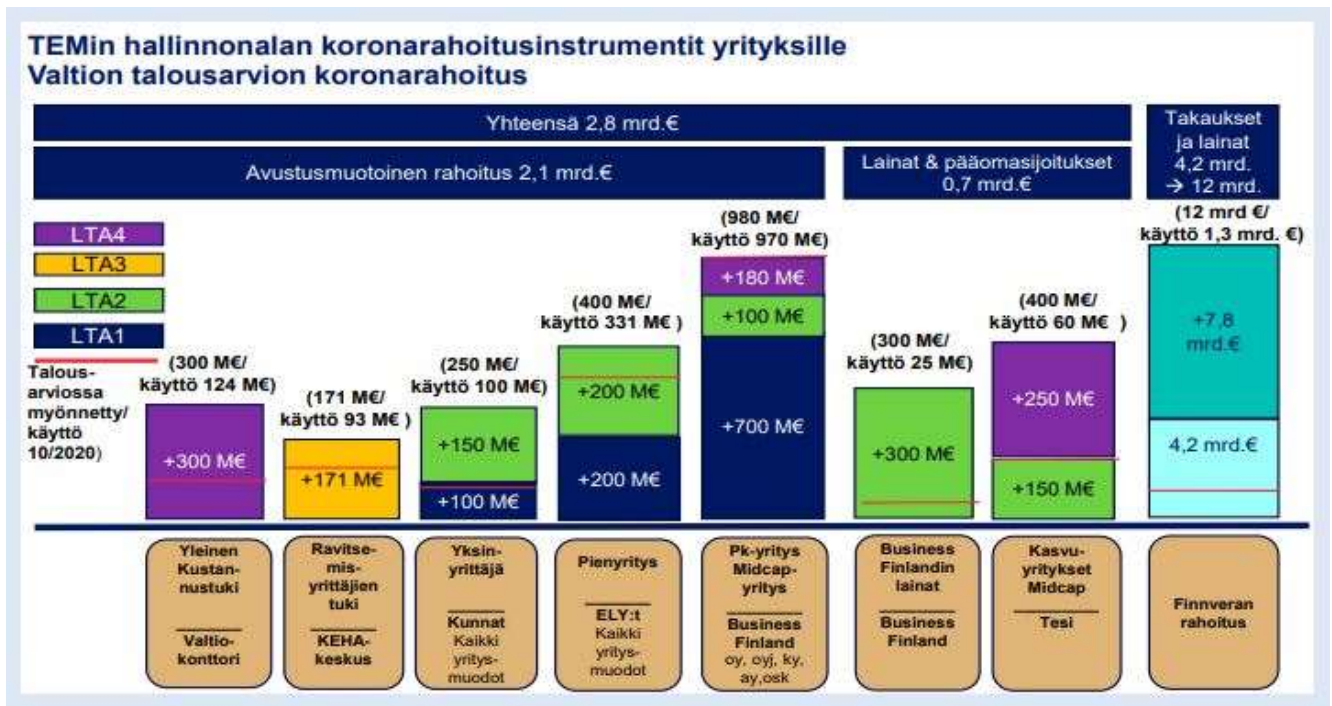
1. Liikevaihtotuki: Liikevaihtotuki on suunnattu yrityksille, joiden liikevaihto on laskenut merkittävästi pandemian vuoksi. Tuki on suuruudeltaan enintään 500 000 euroa kuukaudessa.
2. Yrityksen kehittämistuki: Yrityksen kehittämistuki on tarkoitettu yrityksille, jotka ovat joutuneet sopeuttamaan toimintaansa pandemian vuoksi. Tuki on suuruudeltaan enintään 100 000 euroa.
3. Palkkatuki: Palkkatuki on suunnattu yrityksille, jotka palkkaavat työntekijöitä pandemian aikana. Tuki voi olla enintään 50 % palkkakustannuksista.
4. Valtiontakaus: Valtiontakaus on tarkoitettu yrityksille, jotka tarvitsevat lisärahoitusta pandemian aikana. Takaus voi olla enintään 80 % yrityksen saamasta lainasta.
5. Vuokratuen jatkaminen: Vuokratuki on suunnattu yrityksille, joiden toiminta on vaikeutunut pandemian vuoksi. Vuokratukea voidaan myöntää enintään kuuden kuukauden ajaksi (Ilmakunnas ym. 2021, 20.)

Ehdotuksen mukaan tuki kohdistettaisiin pienien ja keskisuurten yritysten sellaisten kustannusten kattamiseen, joita yrityksen on vaikea sopeuttaa lopettamatta toimintaansa kokonaan. Tuki perustuisi osin myös yritysten palkkakustannuksiin ja pyrki tästä kautta ylläpitämään työllisyyttä kriisin aikana. (Vihriälä ym. 2020, 10.)

Nämä tukitoimet ovat auttaneet monia yrityksiä selviytymään taloudellisesti pandemian vaikutuksista. Hallitus ja viranomaiset ovat jatkaneet tilanteen seuraamista ja tukitoimien tarjoamista tarvittaessa, jotta yritykset voivat säilyttää toimintakykynsä ja työpaikkansa pandemian aikana.

Suomessa otettiin ensimmäisenä käyttöön Business Finlandin myöntämä liiketoiminnan kehitysrahoitus häiriötilanteissa (esiselvitys- ja kehitysrahoitus), josta tuli tärkein tukimuoto ainakin euromääräisesti (Ilmakunnas ym. 2021, 16).

Business Finland on Suomen valtion virasto, joka tarjoaa rahoitusta ja muita tukipalveluita suomalaisille yrityksille. Business Finlandin tarjoamia rahoitusmuotoja ovat muun muassa lainat, takaukset ja pääomasijoitukset. Business Finland tarjoaa myös koronatukea suomalaisille yrityksille, jotka ovat joutuneet vaikeuksiin Covid-19-pandemian vaikutusten takia. Koronatuki on tarkoitettu yrityksille, jotka ovat menettäneet merkittävästi liikevaihtoa tai joutuneet sopeuttamaan toimintaansa pandemian vuoksi.

KUVIO 2. Työ- ja elinkeinoministeriön koronarahoitus ja rahojen käyttö (punainen viiva, loka-kuu 2020). Päivitetyt tiedot (3.3.2021) kuvioon käytetyistä yritystuista: kustannustuki I (125 milj.), kustannustuki II (158 milj.), ravitsemisyrittäjien tuki (132 milj.), yksinyrittäjien tuki (94 milj.), ELY:n pienyritysten tuki (336 milj.), Business Finlandin pk- ja midcap-yritysten tuki (994,4 milj.), Business Finlandin lainat (72,9 milj.) ja Finnveran takaukset (2,9 milj. sisältäen koko kotimaan rahoitusvaltuuden käytön). Budjetoitu yritysrahoitus yhteensä (tilanne 5.2.2021) sisälsi avustuksia 2,5 miljardia euroa. (Ilmakunnas ym. 2021, 27.)

Koronatuki koostuu kahdesta eri tukimuodosta:

1. Koronarahoitus: Koronarahoitus on tarkoitettu yrityksille, jotka tarvitsevat ylimääräistä rahoitusta pandemian vaikutusten takia. Rahoitus on suuruudeltaan enintään 1,5 miljoonaa euroa ja sen takaisinmaksuaika on enintään 5 vuotta. Rahoitus voi olla joko lainaa tai pääomasijoitusta.
2. Koronatukipaketti: Koronatukipaketti koostuu erilaisista tukimuodoista, kuten liikevaihtotuesta, kehittämistuesta ja kansainvälistymistuesta. Tukimuodot ovat suunnattu eri kokoisille ja eri toimialoilla toimiville yrityksille. (Koski ym. 2022, 22.)

Mikroyrityksille on myös tarjolla erilaisia tukimuotoja, kuten Business Finlandin koronatuot ja ELY-keskusten tuot. Mikroyritykset voivat hakea näitä tukimuotoja ja muita tukia, jotta ne voivat selviytyä pandemian vaikutuksista.

Koronatuon hakeminen edellyttää yrityksen laatimaa selvitystä Covid-19-pandemian vaikutuksista yrityksen liiketoimintaan. Selvityksen tulee kuvata pandemian vaikutuksia yrityksen liikevaihtoon, tilauskantaan, henkilöstömäärään ja muihin taloudellisiin tekijöihin. Hakemuksen liitteenä tulee olla myös yrityksen tilinpäätös ja muut tarvittavat liitteet. Koronatukea haetaan suoraan Business Finlandilta.

ELY-keskukset myöntävät useita erilaisia koronatuksia mikroyrityksille, joilla on haasteita selviytyä koronapandemian vaikutuksista. Tukimuodot voivat vaihdella alueittain ja yrityksen tilanteen mukaan, mutta joitakin esimerkkejä ELY-keskusten tarjoamista koronatuusta ovat:

1. Koronatuksi investointeihin: Tuksi on tarkoitettu yrityksille, jotka investoivat uuteen teknologiaan, laitteisiin tai tiloihin selviytyäkseen koronapandemiasta.
2. Yrityksen kehittämistuksi: Tuksi on tarkoitettu yrityksille, jotka tarvitsevat apua liiketoimintansa kehittämiseen koronapandemian vaikutusten vuoksi.
3. Tilapäinen kustannustuksi: Tuksi on tarkoitettu yrityksille, jotka ovat kärsineet huomattavia liikevaihdon menetyksiä koronapandemian takia. Tuon avulla voidaan kattaa esimerkiksi vuokra- ja palkkakustannuksia.
4. ELY-keskusten kriisipuhelin: ELY-keskukset ovat perustaneet kriisipuhelimen, jonka kautta yritykset voivat saada neuvoja ja ohjeita koronatilanteen vaikutuksiin liittyen.
5. Digituksi: Tuksi on tarkoitettu yrityksille, jotka tarvitsevat apua digitaalisten palveluiden käyttöönotossa ja kehittämisessä koronapandemian vaikutusten vuoksi. (Ilmakunnas ym. 2021, 28.)

TAULUKKO 1. Työ- ja elinkeinoministeriön yhteenveto korona-avustuksista vuonna 2020
(milj. euroa)

Avustukset	Määräraha	Myönnetty
Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin liiketoiminnan kehittämisavustukset häiriötilanteessa	980	978
ELY-keskusten yritysten kehittämisavustus koronavirusepidemiasta aiheutuneissa markkina- ja tuotantohäiriöissä	400	335,5
Yrittäjän työmarkkinatuki	208	173,8
Yksinyrittäjän valtionavustus	250	94
Tuki ravintola-alan yrityksille	171	127
Kustannustuki I	300	124,7
Kustannustuki II*	550	36
Starttiraha	10	0
Maaseudun yritykset, maatalous ja kalatalous	70	29,4
Lasti- ja matkustaja-alusvarustamojen liikennöinti	24,8	14,8
Journalismin tukeminen	7,5	7,5
Avustukset tapahtumajärjestäjille	9,6	7,2
Avustukset urheiluliigaseuroille	1,35	1,35
Avustus taiteen ja kulttuurin alan tulonmenetysten korvaamiseen ja toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen	7,5	0
Avustukset elokuva-alan toimijoille	2,2	1
Avustukset kulttuurialan yhteisöille	11	11
Yhteensä	3 003	1 941

(Ilmakunnas ym. 2021, 13.)

3 YRITYSTAPAUKSET

Esimerkkitapauksiin on aineistosta satunnaisesti valittu 10 mikro- ja pienyritystä, sekä lopuksi poimittu 5 erityistapausta antamaan kuva toimintaympäristöstä eri toimialoilta. Tapaukset ovat saman ELY-toimiston alueelta Varsinais-Suomesta ja poimittu Johanna Saarisen teoksesta Meidän mene(s)tys: pienyritysten koronakokemuksia. Tämä on tietoinen valinta, jotta tukien käsittely aiheuttaisi mahdollisimman vinoumaa tukipäätösten osalta. Usea yritys ei ole hakenut tai tarvinnut omista lähtökohdistaan tutkimuksen aiheena olevia tukimuotoja, mutta näidenkin esille tuominen on tärkeää kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta.

3.1 Ab Huli Oy

Perustamisvuosi: 2011

Toimiala: ravintola

Tuotteet ja palvelut: kokous- ja ravintolapalvelut yksityisille ja yrityksille

Liikevaihto: 1 400 000 € → haettu konkurssiin €, -100 %

Työllistää: 14 + 3 → 0

Koronatuet yhteensä: 41 000 € (Saarinen 2021, 14).

Yrityksen liikeidea syntyi historiallisesta Turun Piispankadun ja Aurajoen miljööstä lähellä Tuomiokirkkoa ja yliopistoja. Ensimmäiset 5 vuotta ponnisteltiin tunnettavuuden lisäämiseksi ja oman paikan löytämiseksi toimialan sisällä. Yritys aloitti lähes 200-vuotiaassa kiinteistössä vuokralla ja palkkasi alalla yleisesti käytössä olevan vuokratyövoiman sijaan suoraan omia työntekijöitä. Vuonna 2019 oli saatu voitollisia vuosia taakse jo sen verran, että tavoite oli päästä velattomaksi 2020 ja omavaraisuusaste saada nostettua kestäväälle tasolle. Toiminta keskittyi lounas-, juhla- ja kokouspaikaksi, mutta oli kausiluonteista tammi-, helmi- ja maaliskuun ollessa tappiollisia. Alkuvuonna 2020 pääsesongin eli kesän varaustilanne näytti hyvältä jopa niin, että myös loppuvuodeksi tehtiin tilauksia. (Saarinen 2021, 8-9.)

Maaliskuussa 2020 kuitenkin Suomessa aloitettiin covid-pandemiasta johtuvat sulkutoimet erikoissairaanhoidon resurssien turvaamiseksi. Nämä iskivät ravintolatoimialaan erittäin rajuksi. Seurasi yrityksen ulkopuolelta annettujen negatiivisten määräysten ja päätösten kierre.

Yliopistojen ja yritysten sekä julkishallinnon siirryttyä paljolti etätyöskentelyyn, loppuivat lounaskattaukset. Seuraavaksi alkoi varattujen ja tilattujen tapahtumien peruutusvyöry, joka muutamassa päivässä vei tulevaa liikevaihtoa yli 500 000 euroa (vuositasolla -30%). Alle viikossa sulkutoimien aloituksesta oli koko henkilöstölle annettava lomautusvaroitusta, joka otettiin vaihtelevalla ymmärryksellä vastaan. Osa henkilöstöstä katsoi tilanteen sairauslomaa vaativaksi. Tämä ei helpottanut lomautusajaksi töihin jäävien työtaakkaa, joka oli pyrkiä mm. realisoimaan ulos kesän tapahtumiin hankitut raaka-aineet ja tarvikkeet. Olihan käyttöastevaara ollut jopa 90%. Yritys ei monien muiden ravintoloiden tapaan lähtenyt myymään take away -lounaspakkauksia. Lisäksi verkkokauppaa ei aineistossa mainita. (Saarinen 2021, 10-11.)

Yrittäjällä oli ajatus luoda yhteistyöverkosto, joka eri yksityisten ravintoloiden kesken tekisi yhteishankintoja ja rekrytointeja, kuten isompien ravintolaketjujen eri ravintoloiden kesken on mahdollista. Tätä hanketta varten haettiin 100 000 euroa Business Finlandin kehittämistukea, mutta sitä ei saatu, koska yrityksen oma pääoma oli edellisellä tilikaudella ollut 20 500 euroa negatiivinen. 31.5.2020 päättyvä tilikausi olisi jo näyttänyt oman pääoman olevan positiivinen, mutta hakemus oli tehtävä aiemmin ja viimeisimmillä tilinpäätöstiedoilla. Tällöin yrityksen johto kertoi avoimesti, että konkurssi on edessä. Ulkopuolisen avun turvin kuitenkin hakeuduttiin yrityssaneeraukseen. (Saarinen 2021, 12-13)

Kuvitellusta pahimmasta selvittyään Hus Lindtman (HuLi) avasi ovensa 1.7.2020 pienemällä ja osin uudella henkilökunnalla. Alku oli takkuista kesälounaiden menekistä huolimatta, mutta elokuu oli jo vireämpää yritysten ja julkishallinnon henkilöstön palattua kesälomilta. Tuolloin anottiin myös kustannustukea, jota saatiinkin 41 000 euroa. Toisen toimitilan vuokria oli neuvoteltu siirrettäväksi 2 kk, jolloin niitä ei kustannustuki korvannut. Elokuussa tuli kuitenkin Covid-19 toinen aalto Suomeen, jolloin maaliskuun sulkutoimet toistuivat vieden yritykseltä loputkin toiminnan jatkamisen mahdollisuudet. Syyskuussa päätettiin jättää konkurssihakemus. Yrittäjä itse keskittyi viemään konkurssin loppuun ja lokakuussa hallinta siirtyi pesähoitajalle. Siitä edespäin entinen ravintoloitsija yritti päästä työttömyyspalvelujen piiriin, joihin hän ei ollut oikeutettu edelleen täysipäiväiseksi yrittäjäksi katsottuna. Lopulta 28.9.2020 hän pääsi työttömäksi työnhakijaksi, mutta yrittäjyyden kipinä ei ole sammunut. (Saarinen 2021, 14-16.)

3.2 Moredo Partner Tmi

Perustamisvuosi: tmi 2005, varsinainen toiminta 2017

Toimiala: sihteeri- ja toimistopalvelut, aputmi:llä ompelu

Tuotteet ja palvelut: assistenttipalvelut laskutuksesta markkinointiin ja liiketoiminnan kehittämiseen, aputmi:llä alusvaatteiden mittatilausmallisto

Liikevaihto: 50 000 € → 40 000 €, -20 %

Työllistää: 2 → 2

Koronatuet yhteensä: 2 500 €? (Saarinen 2021, 41.)

Moredossa nähtiin heti koronakriisin alussa maaliskuussa 2020, kuinka vakaaseen telakkateollisuuteenkin sidoksissa olevat pk-yritykset lopettivat ostopalvelunsa. Näin 2 kuukaudessa yrityksen liikevaihdosta oli kadonnut noin puolet. Tämä yritysten reagointi tuntuu jopa hätäiseltä, tosin aineisto ei kerro siirsivätkö he ostopalvelunsa sellaiselle assistenttipalvelulle joka osasi auttaa heitä paremmin nimenomaan koronakriisiin liittyvissä rahoitusratkaisuissa. Tähän hieman viittaa yrityksen omistajan ja hänen työntekijänsä pohdinta alusvaatemallistosta, joka varmasti osaltaan vei kiinnostusta ja resursseja päätoiminnasta, mutta osoittautui joustavana siirtona ja liiketoiminnan laajentamisena tälle yritykselle pelastukseksi. Ennen koronaa aputoiminimi Hupimaa vastasi 10–15 % liikevaihdosta, mutta yrittäjän innokkaan paneutumisen ja osaamisen ansiosta 8 kk jälkeen ompelupalvelut vastasivat jo 45% laskutuksesta. Tähän toki vaikuttaa pääliiketoiminnan supistuminen.

Yrityksessä tehtiin selkeä työnjako, jossa palkattu henkilö jatkoi assistenttipalveluja ja omistaja itse keskittyi laajentamaan alusasujen mittatilauspuolta. Tähän uuden tuotemerkin alla tapahtuvaan kehitykseen he saivat ELY-keskuksesta kehittämisrahoitusta. Kun kaikki oli saatu hyvin vauhtiin, niin ELY-keskus ilmoitti, että he olivat myöntäneet virheellisesti avustusta toiminimiyrittäjän työtunteihin ja se perittäisiin takaisin, joka kuulostaa hieman erikoiselta, kun yritys itse tarjoaa muille yrityksille assistenttipalveluja. Ilmeisesti julkiset avustukset ja rahoitus eivät ole Moredon ydinosaa, tosin ELY-keskuksellakin on asian suhteen ollut parannettavaa. Oikaisuvaatimuksen käsittely on lähettä julkaistaessa vielä kesken. Ennen koronaa Moredo työllisti assistenttipalveluissa ulkopuolisen 20 h viikossa ja yrittäjän itsensä kokopäiväisesti. Suunnitelma oli nostaa liikevaihto 50 000 eurosta 65 000–70 000 euroon, jolloin kaksi ihmistä voisi toimia kokopäiväisesti. Koronavuosi 2020 pudotti sen 40 000 euroon eli sopeuttamista tarvittiin. Alkuromahduksen jälkeen B2B päätoimiala on kuitenkin noussut

2020 lopulla 60% normaalista, joka on mahdollistanut palkatun henkilön työssä pysymisen, kun yrittäjä itse vastaa kehittyvästä asusteliiketoiminnasta. Näillä kokemuksilla yrittäjä puoltaaakin monialayrittäjyyttä erilaisia iskuja vastaan ja toisaalta uusien liiketoimintojen mahdollistajana. (Saarinen 2021, 41-44.)

3.3 Suomen TanssiPuoti Oy

Perustamisvuosi: toiminimi 2006, oy 2010

Toimiala: tapahtumien järjestäminen ja erikoiskauppa

Tuotteet ja palvelut: tanssitapahtumat, tanssiasusteiden ja -tarvikkeiden maahantuonti ja myynti kivijalkakaupoissa Turussa ja Porissa, verkkokaupassa ja tapahtumissa.

Liikevaihto: 840 000 € → 215 000 €, -74 %

Työllistää: 7 vakituisesti + tapahtumissa kymmeniä → 3

Koronatuet yhteensä: 12 800 €

(Saarinen 2021, 84.)

Päätoimialan ollessa paritanssitapahtumien, -kurssien ja -matkojen järjestäminen, niin yhteisöllisinä isoina kokoontumisina ne luonnollisesti kohtasivat koronarajoitukset mitä voimakaimmin. Yritys järjestää vuosittain yli 100 erilaista tanssileiri- ja tanssikurssipäivää tunnetuimpina tuotteina Valsarannan Tanssileiri ja Seinäjoen Tangomarkkinat. Lisäksi järjestetään matkoja mm. Kanarian Saarille ja Kap Verdelle. Toinen lähes yhtä tärkeä toimiala liittyy sekin tanssiin eli tanssikenkien maahantuonti ja vähittäiskauppa. Asiakkaina ovat ammattitanssijat, tanssiharrastajat, hääparit, juhlaväki ja voimistelijat. Kesä on tanssin huippuaikaa, joka näkyy yrityksen heinäkuussa, jolloin tehdään 40–50 % myynnistä muun osan vuodesta kuluvan suunnitteluun ja valmisteluun.

Maaliskuussa 2020 TanssiPuoti Oy oli tekemässä historiansa parasta myyntiä, kunnes tuli 12.3.2020 klo 15, jolloin pääministeri Sanna Marin tiedotti sulkutoimien aloittamisesta. Yritys reagoi uuteen tilanteeseen nopeasti ensimmäisten joukossa. Aluksi toiminnan alasajo ei herättänyt huolta, koska pääsesonki oli vasta kuukausien päässä edessä, mutta sitten epidemian aina vaan laajentuessa, alkoi koko liiketoiminta murentua myös kenkä- ja tarvikemyynnin osalta. Kolmanneksi suurimman tapahtuman, Pääsiäisleirin peruuntuminen johti siihen,

että henkilökunta jouduttiin lomauttamaan ensimmäistä kertaa yrityksen historiassa. Kassavirran tyrehdyttyä kaikki menoerät pyrittiin minimoimaan ja maksujärjestelyistä sopimaan. (Saarinen 2021, 85.)

Haettavaksi avautuivat heti keväällä niin Business Finlandin kuin ELY-keskuksen tuet. Mahdollisuus oli hakea jopa 100 000 euroa, kunhan oli sopiva kehityskohde. Yrittäjä kuitenkin ajatteli, että ei tällaisena aikana ole tämän yrityksen toimialalla mahdollista toteuttaa jotain keksittyä kehitysprojektia ja viedä sitä kunnialla läpi. Hän jopa ideoi muille projekteja, jotka niissä yrityksissä etenivät tukihakuun ja toteutukseen asti. Kassavajauksen vuoksi Tanssi-
puoti lopulta haki ELY-keskuksen 10 000 esiselvitysrahoitusta, josta myönnettiin 9 600 euroa. Se mahdollisti avaintyöntekijöiden kutsumisen töihin.

Oma pankki suhtautui velattomaan yritykseen avuliaasti, jonka neuvojen myötä haettiin Finnveran takausta 150 000 euron lainalle, joka myös myönnettiin. Tällä Tanssi-
puoti selvitti kassakriisin 2020, mutta uudet koronarajoitukset tuhosivat pääsesongin ja isojen tapahtumien järjestämisen. Tukien palettiin oli nyt lisätty myös kustannustuki, mutta sen vaikutus oli hyvin marginaalinen. Tanssi-
puoti sai sitä 3 200 euroa, joka meni saman tien arvonnäköveroina takaisin valtiolle. Välissä sulkutoimia kevennettiin, jolloin kenkä- ja tarvikekauppa heräsi eloon sen verran, että myynti kattoi puolet kuukausittaisista menoista. Rahaa jopa tärkeämpää oli henkisesti kannalta pienempien live-tapahtumien käynnistyminen, joka loi myös uskoa tulevaan. Valitettavasti pandemia ei vielä ollut voitettu ja jälleen uhkasi vuoden päätapahtumien peruuntuminen myös vuonna 2021. Tilikauden 2020–2021 tappioksi kirjattiin 110 000 ja velkaantumiseksi ko. 150 000 euroa. Yrityksen pelasti aiempien vuosien aikana kertyneet taloudelliset puskurit sekä sitoutunut henkilökunta. (Saarinen 2021, 87–91.)

Kokonaisuutena vaikuttaa siltä, että rahoituslaitosten lainojen kysyntä jäi budjetoitua pienemmäksi. Yritykset pystyivät vastaamaan koronarajoituksista johtuvaan liikevaihdon supistumiseen karsimalla kustannuksiaan ja lomauttamalla henkilökuntaansa. Nopea toipuminen koronakriisistä johti siihen, että vuoden 2021 aikana rahoituksen kysyntä palasi lähemmäs pitkän aikavälin keskiarvoaan. (Koski ym. 2022, 17.)

Tapahtuma-ala hyötyi lisäksi hyötyä opetus- ja kulttuuriministeriön jakamista korona-avustuksista. Nämä kohdennettiin urheiluliigaseuroille, elokuva-alan toimijoille sekä kulttuurialan yhteisöille. Kyseiset toimialat jäivät pääosin yleisen kustannustuen ulkopuolelle. (Koski ym. 2022, 25.)

3.4 Kotipalvelu Sinikuu Oy

Perustamisvuosi: oy 2006, ostettu liiketoiminta 2019

Toimiala: sosiaali- ja terveysala

Tuotteet ja palvelut: kotihoito, -palvelut, -siivoukset

Liikevaihto: 200 000 e → 180 000 €, -10 %

Työllistää: 6 → 5

Koronatuet yhteensä: 10 000 €?

(Saarinen 2021, 118.)

Sinikuu törmäsi heti maanantaina 16.3.2020 odottamattomaan tilanteeseen, kun sosiaali- ja terveysministeriöstä ilmoitettiin sähköpostitse, että koko hoitohenkilökunnan on käytettävä kirurgisia suu- ja nenäsuojaimia. Ne eivät kuulu normaaliin varustukseen kotihoidon piirissä ja yrityksellä oli varastossa vain 1 viikon kulutustarve. Pian kävi ilmi, ettei lisää olisi saatavissa mistään. Julkisesti ilmoitettiin, että Huoltovarmuuskeskuksesta hoitoala saa suojaimia pahimman kriisin aikana, mutta se ei koskettanut yksityisen palvelualan yrityksiä, vaikka määräykset olivat kaikille toimialalla samat. Rahallista tukea ei valtiolta eikä kunnalta vaadittuihin tarvikkeisiin saanut ja toisaalta työskentely maskeja käytettäessä aiheutti henkilöstölle mm. huonoa oloa ja päänsärkyä. (Saarinen 2021, 119.)

Asiakaskunta reagoi uutisiin siten, että n. 30 % pelästyi kaikkea kanssakäymistä ja siten myös kodinhoitopalveluja henkilöstöineen ja he peruuttivat palvelun tilaamisen. Sekä mediasta että omaisilta saatu väärä tieto aiheutti asiakkaiden eristäytymistä. Yrityksen henkilöstön kanssa sovittiin toimintaohjeista ja pyrittiin rauhoittamaan asiakkaita, kuinka hysteria ei vie pois epidemiaa. Annettiin informaatiota, kuinka palveluhenkilöstö noudattaa hygieniaohjeita ja että turvaväleistä pidetään huolta. Alkupaniikin jälkeen asiakkaita palautui tarjotun palvelun piiriin, joka tosin aiheutti myös enemmän työtä kuin jatkuvan ylläpidon aikana.

Sinikuu sai Business Finlandilta kehitysrahaa, joka käytettiin ideointiin koskien mm. mainontaa ja yrityksen strategiaa. Pääosin ne ovat kuitenkin vielä jääneet toteuttamatta, koska aika ja fokus on mennyt aiempien toimintojen palautumiseen ja hiomiseen ennen kuin voidaan ottaa seuraavia askelia yrityksen eteenpäin viemisessä. (Saarinen 2021, 121.)

3.5 Turun Seutusanomat

Perustamisvuosi: 2006 virallisesti

Toimiala: paikallisten sanomalehtien julkaisu

Tuotteet ja palvelut: Turun Seutusanomat lehtiperhe

Liikevaihto: ?

Työllistää: 5 → 4

Koronatuet yhteensä: - €

(Saarinen 2021, 147.)

Vuosi 2020 oli pienellä paikallislehdellä alkanut hyvin ja levikkialuetta oli laajennettu. Kertajakelumäärä oli suurimmillaan yli 150 000 lehteä ja ilmoitusmyynti näytti jopa kaksinkertaistuvan edellisvuodesta. Maaliskuussa 2020 kuitenkin asiakkaiden reagoidessa pandemian aiheuttamiin rajoituksiin ilmoituksien peruutuksia alkoi kertyä jopa niin, että tulevien lehtien ilmoitusmyynti oli lähes nollattu. Tähän yritys reagoi nopeasti ja koko henkilöstö lomautettiin välittömästi. Postin lakko 2019 oli jo aiemmin aiheuttanut mittavia tappioita, joten nyt haluttiin sulkea menohanat nopeasti. Töihin kuitenkin yrityksessä palattiin kesällä 2020 sen asiakkaiden pyynnöstä, sillä printtimediaa tunnuttiin tarvittavan pandemian keveämmässä vaiheessa. Jatkuvuutta ei kuitenkaan ollut näköpiirissä ja liiketoiminnan kokonaan lopettamistakin harkittiin vakavasti, kunnes markkinakentässä oli tapahtunut muutosta. Iso kilpailija oli kokonaan keskeyttänyt toimintansa ja asiakkaat alkoivat jälleen kysellä paikallisen mainosmedian perään. (Saarinen 2021, 149.)

Henkilöstön kokoaminen uudelleen oli ensimmäinen haaste, mutta onneksi osa entisistä ja uudetkin kontaktit olivat käytettävissä. Maailma oli vauhdilla oppinut digitaaliseksi, mutta edelleen oli suuri osa ihmisistä joita ns. digimedia ei tavoittanut. Yrityksessä otettiin varovaisia askeleita eteenpäin kuukausi kerrallaan, sillä ilmoitusasiakkaat olivat edelleen epävar-

moja ja voivat sitoutua vain lyhyellä tähtämellä. Markkinamuutoksesta johtuen syksystä tulin yritykselle ennätysellinen ja liikevaihdossa oli kasvua vuoden 2020 syyskuussa +25 % ja lokakuussa yli +45 % edellisvuoteen verrattuna. Kaiken turbulenssin jälkeen yrityksen ja sen tuotteiden asema on vahvempi kuin koskaan ennen. Yrityksen vastaus ei sisällä mainintaa koronatuista. Voi olettaa, että se on esimerkki sitä, miten markkinatilanteen muuttuminen ja yrityksen omat reagoinnit voivat pelastaa yrityksen tulevaisuuden, vaikka yrityksen omat taloudelliset puskurit on heikkoja. (Saarinen 2021, 151.)

3.6 Oy Diabet Ab (Suomen Diabeteskauppa)

Perustamisvuosi: 2007

Toimiala: muu postimyynti ja verkkokauppa

Tuotteet ja palvelut: diabeteksen hoitoon liittyvät sekä muut hyvinvointia tukevat tuotteet

Liikevaihto: 968 000 € → 1 300 000 €, +34%

Työllistää: 4 → 5

Koronatuet yhteensä: - €

(Saarinen 2021, 174.)

Diabet Oy kuuluu korona-ajan menestyjiin. Yritys oli saavuttanut vakaata orgaanista kasvua ja herätellyt uusia toimintamalleja terveysturkailuun asti. Koronakevät palautti toiminnan sen ydinalueille, kun yrityksestä alettiin vessapaperin tavoin hamstraamaan heillä tarjolla olevia tuotteita mm. tarvikkeita verensokerin mittaamiseen. Taustalla on ilmeisesti eristyneisyys ja hoivapalvelujen saatavuuden ainakin pelätty heikentyminen, jolloin ihmiset hankkivat itselleen omia kotitestejä yms. Keväällä 2020 alkoi myös vaikeutua täydentävien tavaroiden saaminen varastoon, mutta yrityksen onneksi heillä oli jo alun perin laaja valikoima, jolloin puutteita saatettiin paikata korvaavilla tuotteilla. Maskien kysyntä yllätti voimakkuudellaan ja tukkuhinnat vaihtelivat ajan myötä. Verkkokauppa kukoisti sulkutoimien myötä, jonka toimintoja kehitettiin. Diabet Oy ei missään vaiheessa hakenut yritystukia, mutta niiden saamisen mahdollisuutta kyllä selvitettiin. Tärkeimmät koronatoimet olivatkin yrityksen sisällä varmistaa, ettei se joudu karanteeniin henkilöstön sairastumisen vuoksi. Yrityksen vastauksista huomaa, että kun se on ollut kriisissä voittajien puolella, niin kerrottavaakin on vähemmän. Jatkossa he uudistavat verkkokauppaansa ja harkitsevat palaavansa suunnitelmiin liiketoimintojen laajentamisesta mm. terveysturkailuun. (Saarinen 2021, 176.)

3.7 Prafit Oy

Perustamisvuosi: 1975

Toimiala: huonekalut, kalusteet

Tuotteet ja palvelut: erikois- ja puusepänkalusteet, alumiiniprofiilit

Liikevaihto: 1 700 000 € → 1 500 000 €

Työllistää: 14 → 12

Koronatuet yhteensä: > 10 000 €

(Saarinen 2021, 192.)

Prafit Oy:n vuosi 2020 oli alkanut kasvaen ja lisärekrytoinneista sopien. Keväällä kävi kuitenkin kuten useille, että lisätyövoiman sijaan oli annettava lomautusvaroitukset. Rahoitusjärjestelyistä sovittiin heti kun jarruvalot paloivat joka puolella. Oma henkilökunta pyrittiin pitämään ohjeistamalla terveenä, sillä tilauskanta oli toistaiseksi hyvä. Toukokuussa yritys haki Business Finlandin tukea liiketoiminnan kehitykseen 10 000 euroa. Kyse oli toiminnanohjausjärjestelmästä, jonka tarve oli huomattu jo aikaisemmin ja nyt oli aikaa toteuttaa se tulevaa kriisin jälkeistä toimintaa varten. Sen luomiseen käytettiin runsaasti oman henkilöstön työtunteja sekä ulkopuolista konsulttia, joista Business Finland maksoi 4 päivää.

Henkilökunta oli kaikessa mukana ja ymmärsi yrityksen tilannetta, kun uutta tilauskantaa ei enää kertynyt entiseen malliin. Oli toteutettu joustoja, lomautusten porrastuksia ja samalla oli varottu, ettei sairastumisten vuoksi silti jatkuva tuotanto katkeaisi. Kriisissä yritys huomasi, että kaikki sidosryhmät huomasivat ja huomioivat poikkeustilanteen, jonka ylipääsemiseksi etsittiin yhdessä ratkaisuja mm. asiakkaiden kanssa. Erilaista viestintää oli paljon etenkin mediassa, mutta yrityksessä tuntui, ettei puheiden takana ole oikeaa ymmärrystä yritysten tilanteen vakavuudesta ja maksuvalmiuskriiseistä. Tukipaketit auttavat, mutta kun syöksy on jyrkkä, niin silloin ei ole aikaa odotella kuukausia maksujen eräpäivien jo mentyä. Kaikissa olosuhteissa terveys oli kuitenkin pääasia ja tästäkin kriisistä Prafitin organisaatio oppi uusia toimintatapoja jatkaa ehkä vahvempana kuin ennen. (Saarinen 2021, 197.)

3.8 Gummi ja Gylmä

Perustamisvuosi: 2016

Toimiala: rengasliike, autohuolto

Tuotteet ja palvelut: renkaiden myynti ja autokorjaus

Liikevaihto: 200 000 € → 300 000 € (yrityskauppa)

Työllistää: 1 → 4

Koronatuet yhteensä: - €

(Saarinen 2021, 220.)

Juuri ennen koronakevättä tuolloin vain renkaita myyvä yritys oli käynyt läpi heikohkon talven. Sitten läheinen autokorjaamo oli mennyt konkurssiin ja yrittäjä näki tilaisuutensa laajentaa yrityksen toimialaa. Liiketoiminnan ostoa varten konkurssipesältä hän on laittanut omistamaa kiinteistöä lainan vakuudeksi. Tukeakin hän haki, mutta sitä ei myönnetty. Maaliskuussa koitti koronasulku ja työmatka-autoilu väheni. Se vaikutti niin rengasmyyntiin kuin korjaamotoimintaan. Toiminta ei täyttänyt koronatukiin vaadittuja kriteereitä, joten yrityksen palveluiden ja tuotteiden mainostaminen jäi vähälle. Yrittäjä on kuitenkin pystynyt pitämään liiketoimintansa ja kasvattamaan sen hitaasti. Tavoitteet toki olivat paljon korkeammalla, mutta eteenpäin oli kuitenkin päästy. Yrittäjän omasta mielestään tukirahat menivät sinne, missä rahaa on ollut jo ennestäänkin, eikä välttämättä aina sinne missä niitä kipeimmin olisi tarvittu. (Saarinen 2021, 221.)

Myös hakuajkojen tiukat aikataulut ja liian pieni liikevaihto on ollut syynä tukien hakematta jättämiseen. Yritysten mukaan suurin tarve on jatkossa suoralle rahalliselle tuelle muun muassa kiinteiden ja juoksevien kustannusten kattamiseen tai investointien tekemiseen. Yritykset kaipaavat myös koronatukiin ja niiden hakemiseen liittyvää tiedottamista. (Jyllilä & Järvinen 2020, 25.)

Yksinyrittäjät jäivät monien tukimuotojen ulkopuolelle. He pystyivät hakemaan 2 000 euron kertakorvausta kunnilta kattamaan yritystoiminnan kiinteitä kustannuksia. Valtio korvasi kuntien yksinyrittäjille maksamat tuet omasta budjetistaan. (Koski ym. 2022, 25.)

Yrittäjät olivat lisäksi oikeutettuja työmarkkinatukeen (724 euroa kuukaudessa) siltä ajalta, kun heidän yritystoimintansa oli estynyt pandemian takia. Päätökset yksinyrittäjän valtionavustuksesta ja yrittäjän työmarkkinatuesta tehtiin kunnissa osin tapauskohtaisesti, joten ne saattoivat kohdentua eri tavoin eri kunnissa. (Koski ym. 2022, 25.)

3.9 Sivustamo Oy

Perustamisvuosi: tmi 2006, oy 2017

Toimiala: yrityspalvelut

Tuotteet ja palvelut: kotisivut, verkkokaupat, markkinointi ja mainonta, sisällöntuotanto, graafinen suunnittelu, video- ja valokuvaus

Liikevaihto: 570 000 € → 660 000 €, +16 %

Työllistää: 7 → 9

Koronatuet yhteensä: - €

(Saarinen 2021, 240.)

Sivustamo kuuluu orgaanisesti kasvaneisiin pienyrityksiin. Se on alkanut hitaasti toiminimellä ja sittemmin kasvanut pieneksi osayhtiöksi. Monien muiden tapaan ennen maaliskuuta oli mietitty uusien työntekijöiden palkkaamista, kunnes asiakkaiden hankinnat seisahtuivat. Sovittujakin kauppoja peruttiin ja uudet asiakkaat arastelivat investoida kotisivuihin, verkkokaupoihin tai markkinointiin. Tilauskantaa oli kriisin iskiessä sisällä kuitenkin hyvin ja kun uusienkin tilauksia ensi pysähdyksen jälkeen alkoi tulla, niin koko henkilöstö oli töissä normaalisti. Omasta markkinoinnista ei luovuttu ja se kantoi tuloksia niin, että yrittäjällä itsellään meni kesä töitä tehdessä. (Saarinen 2021, 242.)

Vuonna 2020 toteutetun Yritysbarometrin mukaan, pk-yritykset arvioivat myös vähentävänsä merkittävästi lähiaikojen investointeja. Kaikilla päätoimialoilla on enemmän investointejaan vähentäviä yrityksiä kuin niitä, joissa investoinnit lisääntyvät. Erityisesti rakentamisen toimialalla odotukset investointien lähiajan kehityksestä ovat muita toimialoja heikommat. (Kuussaari, Moilanen & Toivanen 2020.)

Syksyllä 2020 tuli ajankohtaiseksi keväällä pysäytettyjen rekrytointien aloittaminen. Erityisesti verkkokauppojen rakentaminen asiakkaille sai todella vauhtia. Oman yrityksen palveluihin ja

järjestelmiin ei ehditty heti tehdä muutoksia, mutta siihenkin on koitettu löytää resursseja. Syksyllä oli tehty uusia kauppoja enemmän kuin edellisten 8 kuukausien aikana. Osa tilauksista oli aiemmin keväällä peruttuja tai lykättyjä. Orgaaninen kasvu jatkuu ja rekrytointeja kaavaillaan lisää. Koronatukia ei yritys vastauksessaan kerro käyttäneensä, eikä niiden saamiseen ilmeisesti olisi ollut perusteitakaan, joten se käy esimerkistä koronayritysten kolikon toisesta puolesta. (Saarinen 2021, 242.)

3.10 T. Nieminen Oy (Painola)

Perustamisvuosi: 1982

Toimiala: muu painaminen

Tuotteet ja palvelut: mainospainotuotteet

Liikevaihto: 1 700 000 € → 1 200 000 €, -30%

Työllistää: 14 → 13

Koronatuet yhteensä: 23 000 €

(Saarinen 2021, 265.)

Painola on näiden yritysten omien vastaustensa perusteella lähdeaineiston koostanut pienyrittäjä, joka kohtasi koronan, kuten suuri osa muita varsinaissuomalaisia yrityksiä. Heidän omaa tarinaansa lukiessa kiinnittyy huomio siihen, että Painolassa ei tehty aluksi rajuja säästötoimia, vaikka toiminta hiljeni ja liikevaihdosta katosi ensiksi 90% ja sitten kuukausien ajalla tarkasteltuna n. 50%. Oman vastauksensa lopussa yrittäjä kuitenkin itse kokee reagoineensa nopeasti. Yrityksen omistajat ja muu henkilöstö keskustelivat ja neuvottelivat ahkerasti. Lopulta melkein kaikki työntekijöiden vaatimuksesta heidät porrastaen lomautettiin, jotta heillä on vielä syksyllä työpaikka. Lomautukset olivat yrityksen historian ensimmäiset.

Asiakasyrityksistä moni keskeytti mainonnan. Painolan tuotteita toimitetaan paljon eri tapahtumiin, festivaaleille, ravintoloihin ja messuille. Nuo tapahtumat olivat sulkutoimien ja rajoitusten piirissä. Myös muun mainonnan ja tavallisen tiedotuksen budjetteja pienennettiin tai lykättiin. Näiden tilalle nousi koronaa koskevat tiedotteet ja varoitustarrat julkisiin tiloihin ja yrityksiin. Uusi menekkituote oli antimikrobinen kalvo. (Saarinen 2021, 267.)

Painola haki kesäkuussa 2020 Business Finlandin esiselvitysrahoitusta 10 000 euroa ja sai sen. Sillä kartoitettiin uusia tuotteita ja palveluita, raaka-aineita ja yhteistyökumppaneita. Heinäkuussa 2020 avautui valtiokonttorin kustannustuki, jota myönnettiin 13 000 euroa. Summasta oli vähennetty aiempi Business Finlandin esiselvitysrahoitus, joka yrittäjästä tuntui epäoikeudenmukaiselta, sillä kehittäminen ja kehitystoimet sekä toisaalta tuki olemassa oleviin kiinteisiin kuluihin ovat aivan eri asioita, vaikkakin samasta yrityksen kassasta maksettavia.

Painolan yrittäjä kiittää yrittäjäkollegoitaan, joilta sai palvelua, kun oma osaaminen ja jaksaminen eivät aina riittäneet. Samoin henkilöstö oli avainasemassa siinä, että syvimmästä toivuttiin. Korona toi tullessaan paljon hyviä asioita, kuten verkkokaupan, etätyömahdollisuudet jne. Yrittäjä vaan toivoisi, että tämä kaikki olisi voitu tehdä ilman pandemian pakottavaa painetta. Liikevaihto putosi -20 % vuonna 2020, mutta yrityksessä käytiin läpi digiharppaus ja saatiin käyntiin uusia liiketoiminta-alueita, henkisestä kasvutarinasta puhumattakaan. (Saarinen 2021, 272.)

Teollisuusyritysten liikevaihdon lasku syveni vuoden 2020 toisella neljänneksellä pienentyen 10,3 prosentilla edellisvuoden vastaavaan neljännekseen verrattuna. Teollisuudessa pienet, alle 50 henkilöä työllistävät, yritykset pärjäsivät vuoden kahdella ensimmäisellä neljänneksellä selvästi paremmin kuin niitä suuremmat yritykset. (Kuussaari ym. 2020.)

3.11 Erityispoiminnat

Matkatoimisto Heta Oy

Perustamisvuosi: 1997

Toimiala: matkatoimisto

Tuotteet ja palvelut: matkojen myynti ja organisointi

Liikevaihto: 1 742 000 € → 250 000 €, -85 %

Työllistää: 2 → 2

Koronatuet yhteensä: 22 000 €

(Saarinen 2021, 17.)

Kahden hengen kevytrakenteinen osakeyhtiö, joka on kokenut muun matkailualan kanssa useita eri liiketoimintaongelmia, kuten Islannin tuhkapilvi (lentokielto), Intian valtameren tsunami, SARS, MERS sekä erilaisten terrori-iskujen aallot. Kaikki nämä eivät vertaudu vakaavuudessaan Covid-19-pandemian vaikutuksiin. Vuonna 2020 oli vahvistettua ennakkomyyntiä 2 700 000 euroa ja arvio koko vuodelle 3 800 000 euroa, joka olisi ollut ennätys. Kaikki sulsi lähes hetkessä ja työksi jäi matkojen toiveikas siirtäminen tai rahojen palauttaminen. Yrittäjien mielestä Business Finlandin, ELY-keskuksen ja Valtiokonttorin tuet ovat palvelleet matkailualaa huonosti. Yritys sai kehityshankkeelle ELY-keskuksesta 16 000 euroa melko sujuvasti, mutta Valtiokonttorilta tuli pikaisesti kustannustuen hylkäyspäätös. Oikaisuvaatimuksen läpimenon jälkeen kehittämisrahoitus vähennettiin kustannustuesta, jolloin jälkimmäisen osuudeksi jäi 6 000 euroa. Prosessien aikana toimitila on vaihdettu pienempään ja ennen korona-aikaa kertyneillä taloudellisilla puskureilla yritys voi jatkaa osin puhtaalta pöydältä. (Saarinen 2021, 24.)

Koronapandemian aikana suuri joukko yrityksiä on joutunut vaikeuksiin, etenkin joillakin toimialoilla (esimerkiksi majoitus- ja ravitsemistoiminta, kuljetus ja varastointi, taiteet, viihde ja virkistys). Kansantalouden tilinpito sektoreittain vuoden 2020 toiselta neljännekseltä, jolloin ensimmäinen korona-aalto levisi Suomessa, osoittaa yrityssektorin voittojen kuitenkin kasvaneen samalla kun hallitus ja viranomaiset valmistelivat kiireisesti tukipaketteja. Loppuvuosikin sujui suhteellisen hyvin yrityssektorilla kokonaisuutena. (Jalasjoki, Kärkkäinen & Vanhala 2021, 5.)

Kehittämistukea pyrittiin aluksi suuntaamaan kohdennetusti painopisteinä matkailu, matkailun oheispalvelut, luovat ja esittävät alat sekä kaikki muut alat, joiden tuotantoketjujen toimivuuteen koronavirustilanne on vaikuttanut. Kehittämistukien hakemisessa erityyppisten yritysten valmiudet ja mahdollisuudet poikkeavat toisistaan siinä, miten tottuneita ne ovat tuen hakuprosesseihin ja kuinka luontevaa niiden on siirtää resursseja normaalista toiminnoista kehittämiseen. (Ilmakunnas ym. 2021, 16.)

Taiko

Perustamisvuosi: 2016

Toimiala: taidevälitys

Tuotteet ja palvelut: maalaukset, taidegrafiikka, veistokset, valokuvataide

Liikevaihto: 85 000 € → 250 000 €, +300 %

Työllistää: 2 → 2

Koronatuet yhteensä: 28 400 €

(Saarinen 2021, 25.)

Taidekaupan uudenlainen liiketoimintamalli oli hyvässä kasvuvaiheessa jo ennen koronaakin. Rajoitusten tultua voimaan, yrityksessä pelättiin kuluttajien tulevan varovaisiksi ja pienentävän myös taideostojaan. Kävi kuitenkin niin, että matkailu- ja tapahtuma-alan ahdinko koitui verkkokaupan eduksi, kun ihmiset halusivat uutta iloa koteihinsa, joissa he nyt viettivät tavanomaista enemmän aikaa. Kuukausimyynti kasvoi liki nelinkertaiseksi. Palvelun kehittämiseksi Business Finland myönsi 28 400 euroa, jolla saatiin aikaan kenties maailman ensimmäinen tekoälyyn perustuva taidesuositusbotti. Yritys on sitä mieltä, ettei se ilman kehittämisavustusta olisi pystynyt alihankkijoiden kanssa kehittämään liiketoimintaansa niin pitkälle kuin nyt on tapahtunut. (Saarinen 2021, 26.)

Noin puolet tukea saaneista yrityksistä kehittää häiriötilannerahoituksella digitaalisia ratkaisuja. Talouden digitalisaation voi ennakoida vauhdittuvan tämän painotuksen ja rahoitusta saaneiden lukumäärän perusteella. Arvio rahoitusmuodosta riippuu lopulta myös siitä, kuinka kyseinen rahoitusmuoto saa liikkeelle aitoja innovaatioita. Tähän vaikuttavuusarviointiin tul- laan tarvitsemaan tarkempia tietoja kehittämisrahoituksella rahoitettujen hankkeiden sisäl- löstä ja laadusta. (Ilmakunnas ym. 2021, 17.)

K-market Puhakka

Perustamisvuosi: 1979

Toimiala: vähittäiskauppa

Tuotteet ja palvelut: elintarvikkeiden myynti, ruoan verkkokauppa

Liikevaihto: 4 000 000 € → 4 000 000 €

Työllistää: 18 → 12

Koronatuet yhteensä: -

(Saarinen 2021, 36.)

Ruoan vähittäiskaupalla yleisesti uutisoitiin menevän erinomaisesti, mutta pienemmillä yksiköillä sijainti korostuu. Näin on myös Puhakan kohdalla, joka sijaitsee kaupunkikeskusta-alueen kivijalassa yliopistojen ja joukkoliikenteen vieressä vailla juuri ollenkaan yksityisautojen P-paikkoja. Kun yliopisto sulki kampuksensa ja joukkoliikenteeseen tuli rajoituksia, niin kaupan kivijalkamyynti hiljeni merkittävästi. Onneksi verkkokauppakokemusta oli hieman jo aiemmin harjoiteltu, mutta keräily ja logistiikka oli alkeellista. 30–50 tilauksen päivätoimitukset vaihtuivat 80–90 tilaukseen, jolloin työntekijät joutuivat opettelemaan tuotteiden tehokkaan keräilyyn ja myös henkilöauton takapenkki vaihtui asiakaskuljetuksissa pakettiautoon. Hamstraus oli aluksi hektistä, niin asiakkailta kuin tukkuostajillakin. Tuotteet loppuivat ja korvaavia piti yrittää hankkia tilalle. Kaikki aika tuntui menevän joko tuotteiden järjestämiseen, niiden hankkimiseen tai toimittamiseen. Verkkokaupan kasvusta huolimatta kivijalkakaupan hiljentyminen johti joihinkin lomautuksiin. Yliopistojen kampusten avauduttua palasivat myös kivijalka-asiakkaat, jolloin tilanne tasapainottui takaisin, mutta yritys ja sen henkilökunta olivat monta oppimisprosessia viisaampia ja tuottavampia. (Saarinen 2021, 38.)

Koronapandemian vaikutukset liikevaihdon kehitykseen vaihtelevat suuresti kaupan toimialojen välillä. Autokauppaa ja useita erikoiskaupan toimialoja korona runteli pahasti, mutta sen sijaan päivittäistavarakauppa onnistui kasvattamaan liikevaihtoa lisäämällä ruoan verkko-kauppaa ja panostamalla kotiinkuljetuspalveluihin. Myös useat erikoiskaupan toimialat, kuten rautakauppatavarat, kodin tekniikka ja puutarha-ala kasvattivat liikevaihtoaan etätöiden ja lisääntyneen kotona oleskelun ansiosta. (Kuussaari ym. 2020.)

Netterberg Oy (SunSali)

Perustamisvuosi: 2014

Toimiala: liikuntapalvelut

Tuotteet ja palvelut: kuntosali, ryhmäliikunta, personal trainer

Liikevaihto: 400 000 € → 400 000 €, -30%

Työllistää: 12 → 12

Koronatuet yhteensä: -

(Saarinen 2021, 177.)

Netterberg Oy oli aloittanut uuden liikuntakeskuksen rakentamisen 2019 ja muuttotöitä oli valmisteltu maaliskuulle 2020. Isot avajaiset oli tekeillä odottamassa uusia ja aiempia asiakkaita. Kaiken päälle iski korona, joka sulki ovet ja sai vain pohtimaan, paljonko asiakkaat peruvat

jäsenyyksiä. Tällöin asiakkaille kerrottiin avoimesti, että kaikkien perueissa jäsenyytensä, niin syksyllä 2020 ei pienellä paikkakunnalla enää tätä lähipalvelua ole. Se vetosi oikein ihmisiin, jotka pitivät jäsenyytensä. Lisäksi yritys alkoi myydä ilmaisjakeluna avajaisiin tarkoitettuja ämpäreitä kannatushinnalla 30 euroa kappale ja niitä ostettiin huomattava määrä. Lisäksi jotkut ostivat isoillakin summilla kannatusjäsenyyksiä ja liikuntaseteleitä, vaikka kuntosali ei ehkä aukeaisi pitkään aikaan. Lisäideoita oli tehdä ulkokuntosali ja jäätelönmyyntiä, jotka nostivat yrityksen tunnettavuutta mediassa kauempanakin. Sunsalin vastauksesta ei ilmene, että he olisivat hakeneet tai saaneet koronatukia tai että niillä olisi ollut heille merkitystä. (Saarinen 2021, 179.)

Ennakkoarvioita myönteisempään kehitykseen on yhtäältä vaikuttanut se, että itse taudin hallinnassa on Suomessa onnistuttu hyvin kansainvälisessä vertailussa. Rajoitustoimet ovat luonnollisesti vähentäneet tuotantoa niitä koskevilla aloilla. Samalla näiden toimien ajoituksella ja kohdennuksella aikaansaatu epidemian hallinta on pitänyt pelkotekijöitä kohtuullisina, ja monilla talouden aloilla ja sektoreilla vaikutukset ovat voineet jäädä lieviksi tai jopa olemattomiksi. Pandemiasta aiheutuneet tuotannon menetykset ovat puolestaan suurimpia aloilla, jotka ovat kärsineet sekä rajoitustoimista että yksityistä kulutusta hyydyttäneistä pelkotekijöistä. Niihin lukeutuvat muun muassa ravintola- ja majoitus-, matkailu-, sekä muiden henkilökohtaisten palvelujen ja liikenteen alat. (Ilmakunnas ym. 2021, 10.)

Logitrail Oy

Perustamisvuosi: 2013, toiminta aloitettu 2015

Toimiala: verkkokauppalogistiikka

Tuotteet ja palvelut: varastologistiikkapalvelut digitaalisen kaupan toimijoille

Liikevaihto: 1 200 000 € → 1 600 000 €, +34 %

Työllistää: 10 + kausityöntekijät → 12 + kausityöntekijät

Koronatuet yhteensä: -

(Saarinen 2021, 225.)

Yrittäjän oma koulutus väestötieteilijänä auttoi jo varhaisessa vaiheessa ymmärtämään jopa mediassa haastateltuja asiantuntijoita paremmin, mihin pandemia on yrittäjän tuntemien leviämismallien mukaan etenemässä. Kun sitten pandemia iski Suomeenkin, niin Logitrailin kasvu kiihtyi verkkokaupan laajentumisen mukana. Suurimmat huolet olivat yrityksen sisällä,

että henkilökunta pysyisi terveenä. Sen oli varmistettava mahdollisimman turvallinen toimintaympäristö. Iso osan suomalaisista jäädessä etätöihin hiljeni myös Logitrailin varasto, mutta ainoastaan pidempien turvavälien ja varovaisen ilmapiirin vuoksi. Töitä tehtiin entistä lujemmin, mutta turvallisuus edellä. Digitaalinen kauppa oli pandemian yksi harvoista hyötyjistä ja kehitys vain kiihtyi. Yritys on kiitollinen henkilökunnalleen ja yhteistyökumppaneille tilanteen vakavuuden ottamisesta tosissaan, joka mahdollisti täysipainoisen toiminnan kriisin pahimpi-
nakin aikoina. (Saarinen 2021, 229.)

4 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Yleisellä tasolla poliittisesta ja viranomaispäätöksistä sekä niiden vaikuttavuudesta saa kuvan, että ongelmiin havahduttiin julkishallinnon taholta nopeasti, vaikka lainsäädäntö antoi vielä vajavaisesti ja hitaasti mahdollisuuksia reagoida suoraan ja tarkasti. Huomio oli erityisesti hengen ja terveyden turvaamisessa. Julkisen terveydenhuollon resurssit pyrittiin pikaisin rajoitustoimin takaamaan sulkutoimien avulla, jolloin ehkäistiin pelätty erikoissairaanhoidon kapasiteetin ylikuormittuminen. Elinkeinoelämälle aiheutuvat rasitteet siirrettiin ymmärrettävästi sivummalle. Pikaisena hätäapuna parempien työkalujen puuttuessa sovellettiin vanhoja tukimuotoja, joita ei ollut vielä silloin säädetty rahoittamaan akuuttia sodan, pandemian tai vastaavan suuren kriisin menetyksiä. Niinpä osin rahoitusta jaettiin liikaakin ja ehkä epäsuhteessa liiketoiminnan määrään sekä toisaalta sitä jäi puuttumaan teknisistä että informatiivisista syistä.

4.1. Yleistä

Paikallisesti yritykset joutuivat lähes päivissä uudenlaiseen markkinatilanteeseen. Lisäksi globaali tuotanto- ja logistiikkaketjujen joko kokonaan katkeaminen tai ainakin merkittävä hidastuminen heijastui myös tarkasteltuihin mikro- ja pienyrityksiin. Osa kohtasi totaalisen myynnin ja liiketoiminnan pysähtymisen, kun vastaavasti jotkut toimialat ja liiketoimintamallit hyötyivät uudesta tilanteesta. Pahinta näyttää olleen usean yrityksen liiketoiminnan suoranainen estäminen sulkutoimilla sekä toisaalta yrityksiä laajemmin kohdannut shokki, jolloin menojen karsiminen aloitettiin lähes aina tuotteiden ja palveluiden ostamisesta muilta yrityksiltä. Tämä toimintamalli oman talouden ja rahoitusvalmiuden pelastamiseksi luonnollisesti heijastui koko yritys kenttään ja siten vahvisti viranomaistoimien negatiivista vaikuttavuutta.

4.2. Yhteenveto tarkastelluista yrityksistä

Häviäjiä tarkastelluista yrityksistä olivat erityisesti Ab Huli Oy, Suomen Tanssi puoti Oy, T. Nieminen Oy (Painola) ja Matkatoimisto Heta Oy. Näille yhteistä on yleisötapahtumat ja ryhmien lähipalvelut, joihin liiketoimintojen sulkutoimet kohdistuivat rajuimmin. Surullisin kohtalo näistä oli ensimmäisellä, joka toimii valitettavan hyvänä huonona esimerkkinä siitä, millaisiin vaikeuksiin ravintola-ala yleisesti joutui. Huli Oy:n nopeaa syöksyä vahvistivat aiemmat päätökset sitoutua isoihin kiinteisiin kustannuksiin, kuten arvokas vuokrakiinteistö sekä lähes koko henkilökunnan palkkaaminen suoraan omille listoille. Lisäksi liiketoimintamallin muutoksiin ei ryhdytty uudessa tilanteessa, vaan haluttiin pysyä vuosien työllä saavutetussa ja pandemiaan asti kasvaneessa brändissä. Monet kilpailijat pelastaneisiin annosten ulosmyyntiin tai verkkokauppaan ei ryhdytty, vaan elettiin pikemminkin vain toivossa paremmasta, jota ei valitettavasti ajoissa tullut.

TAULUKKO 2. Yritystapaukset. Liikevaihdon muutokset ja koronatuot.

Yritys	Liikevaihdon muutos 19→20	Liikevaihdon muutos-% 19→20	Koronatuot
Ab Huli Oy	- 1 400 000 €	- 100 %	41 000 €
Suomen Tanssi puoti Oy	- 625 000 €	- 74 %	12 800 €
T. Nieminen Oy (Painola)	- 200 000 €	- 30 %	23 000 €
Matkatoimisto Heta Oy	- 1 492 000 €	- 85 %	22 000 €
Keskiarvo:	- 929 250 €	- 72,25 %	24 700 €

Muut kolme tarkastelussa olleista ja pahoja koronakolhuja saaneista yrityksistä yrittivät epätoivonkin hetkellä reagoida uuteen tilanteeseen. Selviytymistaisteluun saa toki voimia, jos on kertyneitä taloudellisia puskureita. Niillä voi pehmentää rajujakin taloudellisia iskuja, jotta pysyy näkemään sen epätoivon yli ja saa vision paremmasta, kunhan akuuttien vaikeuksien yli päästään. Koronatuot auttoivat yrityksiä pääsemään pahimman yli. Kyllä olisi voinut myös panostaa vähän enemmän asiakasviestintään ja sillä lieventää notkahduksen syvyyttä varsinkin epidemian alkuaikoina.

TAULUKKO 3. Yritystapaukset. Liikevaihdon muutokset ja koronatuot

Yritys	Liikevaihdon muutos 19→20	Liikevaihdon muutos-% 19→20	Koronatuot
Moredo Partner Tmi	- 10 000 €	- 20 %	2 500 €

Kotipalvelu Sinikuu Oy	- 20 000 €	- 10 %	10 000 €
Prafit Oy	- 200 000 €	- 12 %	10 000 €
Keskiarvo:	- 76 667 €	- 14 %	7 500 €

Kuusi tarkastelluista yrityksistä muodostavat vertailupohjaa koronatukia hakeneiden ja sitä saaneiden liiketoimintoihin. Esimerkeissä korostuvat hakukriteerit eli näillä yrityksillä ei ole ollut kriisistä huolimatta tarvetta ulkopuolisille avustuksille tai liiketoiminnan sulkutoimista aiheutuville korvauksille. Sen sijaan he kuuluvat tilanteen voittajiin ja ovat saaneet hyvin painotettua toimintaansa niille osa-alueille, joissa kysyntä rajoitustoimien takia oli nousussa. Eriyismaininnan näiden joukosta ansaitsee Netterberg Oy, joka kuntoilusalien vaikeassa tilanteessa pystyi vakuuttamaan asiakaskuntansa kantamaan heidät pahimman yli ja yritys lisäksi osoitti luovuutta rajoitettujen sisätoimintojen tuomisesta ulos, joka herätti luottamusta tulevaisuuteen ja jatkuvuuteen. SunSali on hyvä esimerkki vakuuttavan asiakasviestinnän ja luottamuksen tärkeydestä. K-market Puhakka on päivittäistavarakaupan osalta tutkimuksellisesti arvokas poikkeus, sillä se ilmaisee, kuinka olosuhteiden muutoksista hyötyvän toimialan sisällä on myös vaikeuksia, kun asiakasvirroissa lähialueen sulkutoimien vuoksi tapahtui merkittävää katoamista. Yrityksen onneksi koitui jo harjoiteltu nettikauppa, jolla muuten taantunut kivijalkakauppa saatiin korvattua muuttamalla toiminta ammattimaiseksi kokeilun sijaan.

TAULUKKO 4. Yritystapaukset. Liikevaihdon muutokset ja koronatuet

Yritys	Liikevaihdon muutos 19→20	Liikevaihdon muutos-% 19→20	Koronatuet
Oy Diabet Ab	+ 332 000 €	+ 34 %	0 €
Gummi ja Gylmä	+ 100 000 €	+ 50 %	0 €
Sivustamo Oy	+ 90 000 €	+ 16 %	0 €
K-market Puhakka	0 €	0 %	0 €
Netterberg Oy (SunSali)	0 €	0 %	0 €
Logitrail Oy	+ 400 000 €	+ 34 %	0 €
Keskiarvo:	- 153 667 €	- 22 %	0 €

Lopuksi yksi yrityksistä on malliesimerkki siitä, kuinka liiketoimintamallien muutos voi onnistua vaikeinakin aikoina, kun kehitystoimet osuvat oikeaan. Taiko kuuluu niihin yrityksiin, jotka

löysivät nopeasti uudet työkalut muuttuvassa markkinassa ja näiden rakentamisessa oli kohdennetuilla yritystuilla huomattava merkitys. Muutoin olisi voinut hyvätkin kehitysideat hautautua kehityspääoman puutteeseen, ennen kuin kassavirtaa olisi saatu niiden avulla luotua. Nyt ajoitus ja sinänsä valitettavat ulkoiset olosuhteet auttoivat Taikoa luomaan urauurtavaa toimintamallia perinteisessä taidekaupassa.

Viimeisenä on satunnaisotannalla mukaan tullut Turun Seutusanomat, jota ei voida luokitella oikein mihinkään edellisistä. Yritys toteutti ilman koronatukia joustavia sopeutustoimia riittävän ajoissa, että markkinatilanne ehti muuttua ja he löysivät oman perinteisen printtimedian liiketoimintamahdollisuuden digitalisaatiosta huolimatta tai juuri sen vuoksi.

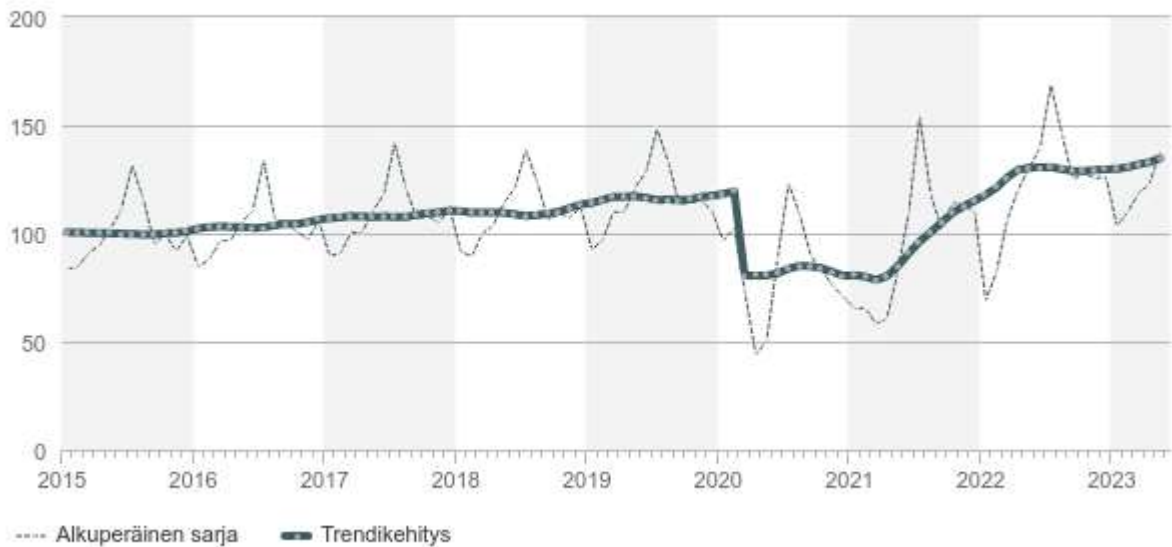
TAULUKKO 5. Yritystapaukset. Liikevaihdon muutokset ja koronatuet

Yritys	Liikevaihdon muutos 19→20	Liikevaihdon muutos-% 19→20	Koronatuet
Taiko	+ 165 000 €	+ 300 %	28 400 €
Turun Seutusanomat	? €	? %	0 €

4.3. Yhteenveto toimialoittain

Tutkimusaineistoon sisältynyt Matkatoimisto Heta Oy ei laajemmin tarkasteltuna ollut poikkeus Varsinais-Suomen matkailuklusterissa, joka koki pahoja menekkivaikeuksia rajoitustojen takia. Sittemmin ala on uudestaan toipunut aiemmalle liikevaihdon kasvutrendille ja tasolle, kun koronarokotteiden kattavuuden johdosta elinkeinoja haitanneita rajoituksia voitiin purkaa ja patoutunut kysyntä realisoitui.

Matkailuklusterin liikevaihdon kehitys Varsinais-Suomessa (indeksi, 2015=100, toimialat 501, 55, 56 sekä osin 90, 91 ja 93)

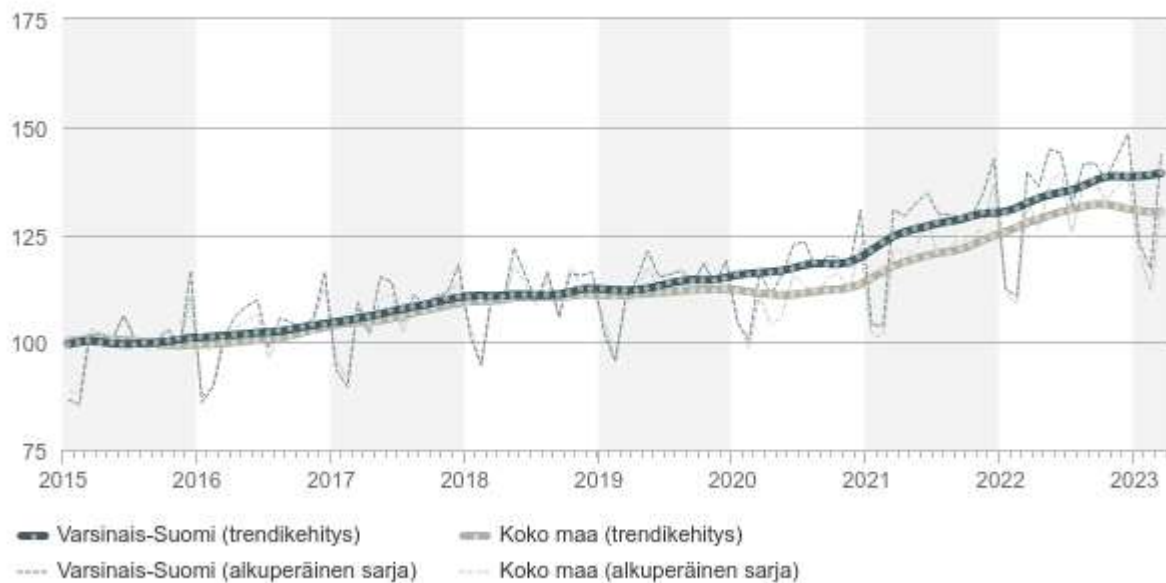
Lähde: Tilastokeskus

KUVIO 3. Matkailuklusteri (Lounaistieto 2023)

Kaupan ala käsittää sisällään eri toimialoja, mutta yleisesti voidaan havaita, että pääosin covid-19 kriisi ei haitannut sitä merkittävässä määrin, vaan pystyttiin löytämään uusia toimintamalleja. Osalle muutoksessa olivat tärkeinä siltarahoituksen turvaajina tarjotut koronatuet ja osalle, kuten suurimmille päivittäistavaraketjuille, uusi tilanne kasvatti luontaisesti liiketoiminnan volyyymia ja siten myös kannattavuutta.

Kaupan alan liikevaihdon trendin kehitys (indeksi, 2015=100)

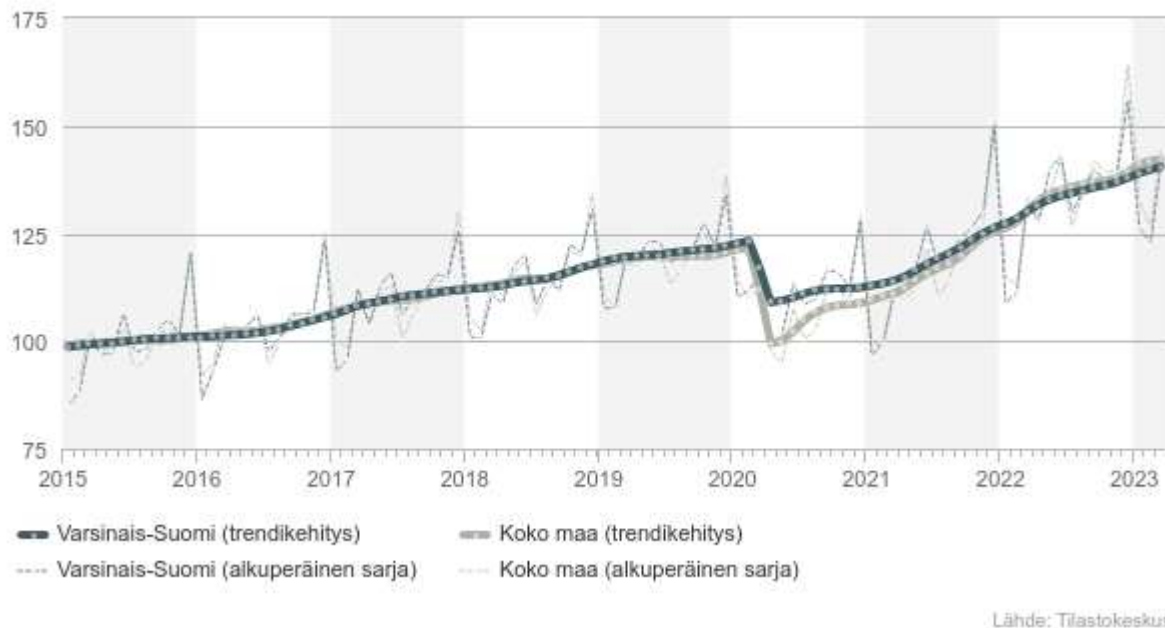

Lähde: Tilastokeskus

KUVIO 4. Kaupan ala (Lounaistieto 2023)

Palvelusektori kuului covid-19 rajoituksista kärsineiden piiriin, joka näkyy selvänä ja nopeana liikevaihdon putoamisena. Kuten matkailuklusterikin, niin palveluiden kysyntä yleisesti palautui aiemmalle kehitystasolle. Palvelut käsittävät sisällään hyvin paljon erilaista sekä yksityistä että myös julkista liiketoimintaa. Se on makrotalouden sektoreistamme noussut jatkuvassa rakennemuutoksessa suurimmaksi teollisuuden, jalostuksen ja alkutuotannon ohi. Se on kuitenkin hyvin riippuvainen muiden talouden osien suhdanteista ja paljon myös lähikontakteja vaativana liiketoimintana altis covid-19 tapaisten pandemioiden vaatimille rajoitustoimille.

Palveluiden liikevaihdon trendin kehitys (indeksi, 2015=100)

KUVIO 5. Palvelusektori (Lounaistieto 2023)

4.4. Toimenpide-ehdotukset ja jatkokysymykset

Talouteen ja yrityksiin kohdistuu jatkuvasti isompia ja pienempiä shokkeja sekä normaaleja talouden ja sen tuottavuuden kehittämiseen liittyviä muutoksia. Pandemian ja sodan kaltaiset globaalit vaikeudet vaativat erityistoimia, joihin toki voidaan varautua. Suomi on tunnetusti hyvin varautunut mm. huoltovarmuuden osalta mm. sota-ajan kriiseihin. Covid-19-pandemia kuitenkin osoitti, että rauhanajan valmiuslakitoimilla voidaan saada jopa enemmän vahinkoa aikaiseksi kuin itse aiheuttaja antaisi syytä.

Suomen kaltainen ulkomaankaupasta ja palveluista riippuvainen avotalous vaatisi enemmän yrityskohtaisia puskureita, joita tämän tutkimusaineiston joillakin yrityksillä oli. Niiden avulla ne pystyivät oman ja vieraan pääoman siltarahoituksella pitämään yllä toimintakykynsä yli pahimman romahduksen. Julkinen tuki oli harkinnanvaraista ja perustui yrityksen aiempiin tilikausiin sekä tulevaisuuden näkymiin. On oikein, että harkintaa käytetään, mutta työkaluja olisi pitänyt olla valmiina, miten suojataan muun muassa yrityksiä ja taloutta, kun valmiuslaki tulee voimaan.

Jatkokysymyksiä esimerkiksi on, miten yritysten omia puskureita voitaisiin vahvistaa ja samalla purkaa eri kriiseistä. Yritysten tulisi siis itse kantaa enemmän vastuuta, mutta toisaalta

niille pitää antaa siihen myös mahdollisuudet. Kaikkea ei toki voida hoitaa julkisten sulkutoimien sattuessa vain yritysten omista varoista. Kyseessä on kuitenkin perustuslain antamien oikeuksien, kuten elinkeinovapauden rajoittamisesta. Tässä tapauksessa koronatuot eivät ole varsinaisesti tukea, vaan korvaus pakottamalla menetetyistä liiketoiminnasta. Näitä varten yhteiskunnan on kehitettävä monipuoliset, nopeat ja joustavat menetelmät eri rahoituskanavia käyttäen. Seuraavan laajemman tutkimuksen kohteena voisivat olla juuri sellaiset menetelmät.

LÄHTEET

Einiö, E., Maliranta M. & Toivanen O. 2013. *Yritystuet ja yritystoiminta*. Talous ja yhteiskunta 4, 34-39.

Ilmakunnas, P. 1994. *Yritystuki taloustieteen näkökulmasta*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 90, 469–479.

Ilmakunnas, S., Stenbacka, R., Martikainen, M., Puhakka, M. & Salonen, H., Reinikainen, R. 2021. *Yritystukien tutkimusjaoston raportti 2021*. Helsinki. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2021:25. Saatavissaa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163024/TEM_2021_25.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 21.8.2023.

Ilmakunnas, S., Stenbacka, R., Martikainen, M., Puhakka, M., Salonen, H. & Reinikainen, R. 2022. *Yritystukien tutkimusjaoston raportti 2022*. Helsinki. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2022:30. Saatavissaa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164020/TEM_2022_30.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 28.8.2023.

Jalasjoki, P., Kärkkäinen, S. & Vanhala, J. 2021. *Julkinen talous kannatellut yrityksiä ja kotitalouksia koronakriisissä*. Euro & talous 3/2021 – Suomen talous. Suomen pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. Saatavissa: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2021/3/julkinen-talous-kannatellut-yrityksia-ja-kotitalouksia-koronakriisissa>. Viitattu 14.8.2023.

Jyllilä, S., Järvinen, E. 2020. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. *Koronakysely II tulokset. Etelä-pohjalaiset matkailu- ja palvelualan yritykset*. Kumppanuusverkostot matkailuelinkeinon kasvun tukena -hanke. Raportti. Saatavissaa: [Jyllila Jarvinen Koronakysely 2 tulokset.pdf](https://www.jyllila.fi/jyllila_jarvinen_koronakysely_2_tulokset.pdf). Viitattu 7.8.2023.

Koski, H., Kässi, O., Ropponen, O. & Karppinen, P. 2022. *Koronapandemian tukipolitiikan arviointi*. Helsinki. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2022:39. Saatavissaa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164089/TEM_2022_39.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 28.8.2023.

Kutilainen, A., Nokso-Koivisto, O. & Toivanen, O. 2021. *Koronakriisin aikaisten yritystukien arviointi*. Helsinki. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2021:26. Saatavissaa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163026/TEM_2021_26.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 17.8.2023.

Kuussaari, M., Moilanen, R. & Toivanen, E. 2020. *Pk-yritykset pärjäävät suuria paremmin koronakurimuksessa: odotukset loppuvuodelle heikon positiivisia*. Tieto & trendit. Tilastokeskus. Saatavissa: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/pk-yritykset-parjaavat-suuria-paremmi-koronakurimuksessa-odotukset-loppuvuodelle-heikon-positiivisia>. Viitattu 14.8.2023.

Laukkanen, M., Maliranta, M. 2019. *Yritystuet ja kilpailukyky*. Helsinki. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:33. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161568/33_Yritystuet%20ja%20kilpailukyky.pdf. Viitattu 29.6.2023.

Lounaistieto.fi sivut. Suhdanteet. *Yritysten liikevaihdon kehitys*. Saatavissa: <https://www.lounaistieto.fi/tilastot/suhdanteet/>. Viitattu 20.10.2023.

Mäki-Fränti, P. 2021. *Koronakriisi on koetellut yrityksiä epätasaisesti – yritystukien kohdentaminen hankalaa*. Euro & talous 3/2021 – Suomen talous. Suomen pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. Saatavissa: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2021/artikkelit/koronakriisi-on-koetellut-yrityksia-epatasaisesti-yritystukien-kohdentaminen-hankalaa>. Viitattu 14.8.2023.

Pietarinen, M. Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. *Yritystukiselvitys*. Saatavissa: <https://tem.fi/documents/1410877/3342347/Yritystukiselvitys+02042012.pdf> Viitattu 10.9.2023.

Saarinen, J. 2021. *Meidän mene(s)tys: pienyritysten koronakokemuksia*. Kaarina: Painola.

Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj, Työ- ja elinkeinoministeriö. 2021. *Pk-yritysbarometri*. Syksy 2021. Raportti. Saatavissa: https://www.yrittajat.fi/wp-content/uploads/2021/09/sy_pk_barometri_syksy2021.pdf. Viitattu 12.7.2023.

Vihriälä, V., Holmström, B., Korkman, S. & Uusitalo, R. 2020. *Talouspolitiikan strategia koronakriisissä*. Helsinki. Valtioneuvoston julkaisu 2020:13. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162224/VN_2020_13.pdf?sequence=48&isAllowed=y. Viitattu 9.8.2023.